

BERNEA

MEDITAȚII FILOSOFICE
NOTE PENTRU O FILOSOFIE INACTUALĂ

Predania

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI CIPRIAN VOICILĂ

pagina 5

Volumul *Meditații filosofice* este primul din seria operelor complete pe care editura Predania va încerca să o publice, o întreprindere inedită în cultura Română.

Ernest Bernea (1905 - 1990) este o figură marcantă a generației de intelectuali din perioada interbelică. Format la şcoala unor nume mari ca Nae Ionescu, Martin Heidegger, Marcel Mauss, a fost filosof, etnolog, scriitor, publicist, membru al Şcolii Sociologice de la Bucureşti, întemeiată de Dimitrie Gusti.

A lăsat urmaşilor, în cel mai tradițional sens cu putință, câteva zeci de manuscrise de sertar, nepublicate încă, având un conținut variat ca tematică şi stil (tratate de filosofie, sociologie, pedagogie; romane, poezie, poezie în proză, critică literară, etnografie, etnologie, eseistică, articole apărute în presa vremii), dar unitar ca viziune: conservatoare - ar spune unii, Creştină, o numim noi -, organică, care surprinde într'o manieră inconfundabilă fundamentul Creştin al civilizației noastre tradiționale.

Reflecțiile cuprinse în cartea pe care o propunem spre citire şi meditație publicului sânt variate şi vii. Este uimitor curajul cu care Ernest Bernea scotea la lumină întunecimile comunismului, în plină epocă ceauşistă, intuind curentele culturale care vor dezrădăcina, în mare măsură, temeiurile Creştine de viețuire, peste doar douăzeci de ani: freudismul (care este, de fapt, un pansexualism satanic, receptat necritic de masse); feminismul; umanismul atheu; civilizația tehnicistă - care îl reduce pe om la stadiul de unealtă; idolatrizarea trupului, în paguba duhului; democrația ca formă carentă de guvernământ şi ca expresie a masselor; într'un cuvânt, desfăşurarea viețuirii omului în sfera lui „a avea," nicidecum în orizontul lui „a fi."

Am păstrat, spre dulce aducere aminte, forma interbelică a unor cuvinte: filosofie, isvor, poesie etc, dintr'o vreme în care ființa încă mai sălăşluia în limbă (Heidegger). Avea să vină duhul proletar, uniformizator al comunismului, care va înlocui graiul Românesc cu o limbă de lemn ale cărei trosnituri le mai auzim şi astăzi.

Între anii 1938 - 1948, am folosit aşa-numitele „caete de însemnări," unde am trecut în ordine cronologică poesii, poeme în proză, însemnări din viața personală şi chiar unele eseuri de ştiință şi filosofie.
Datorită unor împrejurări vitrege, aceste caete în volum de 1200 pagini, au fost pierdute. Numai o parte din ele au văzut lumina tiparului. Atunci când viața şi-a reluat un curs normal, adică în anul 1963, am folosit aceste caete de însemnări numite „caete intime," care şi ele nu erau propriu-zis un jurnal, dar de astă dată cuprinsul lor avea un caracter mai precis, alcătuit din trei categorii formale: însemnări intime, poeme în proză şi scurte meditații filosofice. În primul caet al acestei noi serii, au fost reconstituite unele note, după pagini răslețe mult mai vechi, rămase în manuscris.
În paginile de față, am adunat laolaltă numai meditațiile filosofice, ordinea prezentării lor rămânând cea cronologică. Dacă prin această ordine notele pierd ca sistem, ele câştigă ca autenticitate şi prospețime deoarece, în acest fel, exprimă mai mult din problemele puse unui om de către viața contemporană; le-am numit inactuale mai mult prin soluții, nu prin tematică - pe care o credeam foarte actuală.
Ordinea cronologică nu a înlăturat complet ordinea logică – viața având şi ea logica ei –, deoarece ele apar continuu în grupe organice, aşa cum condiția exterioară le impune şi cea interioară le trata. Judecate după modul cum aceste note au luat naştere, conținutul lor poate fi numit *o filosofie în act*.
Alături de volumele de eseuri şi mărturisiri mai vechi, paginile de față sânt un material premergător unor sinteze filosofice, astăzi în lucru, care cer timpului îngăduința de a fi terminate.
Octombrie, 1975 – Bucureşti

MEDITAȚII 01-33

01 | SETEA DE ABSOLUT

Biruința adevărată vine atunci când omul caută permanențele; fără un punct de sprijin sigur, el nu poate dăinui. Descoperind primul principiu, omul se descoperă în acest fel şi pe sine, propria sa ființă, sensul şi frumusețea sa.

Cel ce iubeşte lumea cu adevărat, acela iubeşte isvoarele ei, cel ce a înlăturat vălul aparențelor, acela a descoperit esențele şi calea tuturor bucuriilor.

Setea de absolut, de perfecțiune şi permanență, este aspirația cea mai înaltă, căutarea de totdeauna a omului. Ființa sa fragilă, şi uneori maladivă, poate ajunge pe această cale la suprema înflorire. (25.III.1965 – Tohan)

02 | RUDENIA SPIRITUALĂ

Sânt oameni pe care îi descoperi deodată; e un fel de rudenie spirituală care se descoperă pe sine.

Şi aşa, lucrurile nu apar, însă, lipsite de gravitate. Melodia tristă a singurătății se transformă într'o stare de tensiune simfonică.

Oamenii se caută, dar nu se regăsesc uşor; apropierile, de cele mai multe ori, sânt întâmplătoare, nu din chemare. De aceea şi cele mai multe dintre căsătorii sânt nefericite.

Numai corespondența de structură, de viață interioară, poate duce la o fecundă vibrație, la o durabilă unitate a două făpturi omeneşti. (27.III.1965 - Tohan)

03 | ALEGERE

Lucrurile ne sânt date într'un fel sau altul, bune sau rele; ne sânt date, dar nu întotdeauna impuse.

Priveşte direct toate, lumea şi viața; priveşte direct şi curat

cu sufletul limpede spre a a nu-ți altera înțelegerea. Judecă netulburat, alege şi hotărăşte. Eşti om şi eşti liber să-ți manifeşti natura pe căile deschise creației.
Judecata şi alegerea sânt definitorii naturii noastre morale; prin practicarea lor, spui ceva din măreția vieții.
(4.V.1965 – Bucureşti)

04 | CINE FACE BINE

Cine face bine colaborează la înfrumusețarea universului. Viața are căi multiple; poți merge într'un fel sau altul, dar eşti om deplin printr'o atitudine afirmativă.
Cine face bine, manifestă partea divină din el. În om sau în lume stăruie permanent ceva din prospețimea aurorei, dar nu toți sântem conştienți pentru a o putea valorifica.
Binele este fiul Soarelui, a luminei care biruie, al drumului deschis. (6.V.1965 - Bucureşti)

05 | GÂNDURI

Încerc să uit ultima lovitură a destinului şi mă prefac un înțelept; caut rațiune acolo unde spiritul este isgonit.
Oameni, oameni, cine sânteți şi ce vreți?
M'am deschis vouă cum m'am deschis lumii întregi, cum se deschide floarea către Soare în diminețile de vară.
Ce-mi spune ziua de azi şi cea de mâine? Poate sânt prinse în cele de ieri. Am crezut că pot birui capul plecat, că moartea se va ascunde privirii mele. Se topeşte gândul în care am crezut şi moliciunea durerii mă chinuie.
E cineva care pleacă şi mă lasă singur. (12.V.1965 - Bucureşti)

06 | OMUL ŞI FILOSOFIA

Filosofia e cea mai umană dintre disciplinele spiritului; ea ocupă centrul activităţii noastre cu direcţii către cosmos şi absolut, încercând să închege o formulă a universalităţii noastre. Filosofia umanistă este capitală prin poziţia acestei apariţii ciudate care este omul; omul e la o răscruce, la o interferenţă a existenţei.

Natura şi destinul omului angajează domenii şi probleme de o mare şi dramatică complexitate, ceea ce dă filosofiei accente de mare nobleţe.

07 | O NOUĂ FILOSOFIE

Noua filosofie are de rezolvat problema vieţii personale, în faţa aceleia colective, aceleia obiectivate, care sub diverse forme s'a instalat în secolul nostru.

Este necesară o reconsiderare a datelor şi formelor, stabilită o ierarhie şi ordine, care să satisfacă toate dimensiunile vieţii umane şi a destinului său propriu.

O sinteză filosofică, care trebuie să fie, în primul rând, o filosofie umanistă, va putea răspunde nevoilor omului contemporan, sfâşiat de atâtea contradicţii, dacă va cuprinde întreg câmpul de experienţă la care este astăzi supus, în perspectiva universalităţii şi permanenţelor sale.

(4.XII.1965 – Tohan)

08 | CALITATEA OMULUI

Prin calitatea noastră materială, sântem la nivelul tuturor făpturilor terestre; facem parte din aceeaşi lume, ne naştem şi murim după aceleaşi legi care întreţin economia universului.

Prin calitatea noastră spirituală, noi putem fi sub nivelul celorlalte făpturi, ca o condiție dată definitiv, pentru că avem deschis drumul negației, dar putem fi şi deasupra lor pentru că ne este deschis drumul creației.
Prin puterea spiritului, însăşi natura materială, prezentă în noi sau dincolo de noi, se amplifică, se încarcă de alte semnificații, în aşa fel încât ea poate deveni prilej de plenitudine şi bucurie. (4.XI.1965 - Tohan)

09 | UNICITATEA MORȚII

Unicitatea morții unui om vine din unicitatea făpturii sale ca natură şi spirit.
E foarte grav că făptura sa fizică se topeşte'n univers, dar e şi mai grav că făptura sa spirituală nu mai există decât în amintire.
Absența omului concret şi viu ucide iradiația directă prin prezența activă, lăsând loc memoriei, care este doar un clişeu. (28.X.1965 - Bucureşti)

10 | DRAGOSTE ŞI MOARTE

Fiecare din noi moare, în parte, prin pierderea ființei iubite. Prin moartea ei, a termenului care făcea cu putință dragostea şi prin dragoste plinătatea existențială, fiecare dintre noi simte un pas în adânc.
Dispariția ființei iubite ne consumă pentru că, prin această dispariție, moartea devine din virtuală, actuală. Moartea e o prezență activă abia în acest moment; până atunci e doar o posibilitate deschisă.
Prin poziția şi natura sa intimă, omul nu aderă la moarte, dar o poate experimenta în multe moduri. Când vine şi

sparge unitatea androgină, ea alterează echilibrul şi afirmaţia a tot ceea ce ne aparţine, până la locul unde ne sânt isvoarele vieţii. (28.X.1965 - Bucureşti)

11 | MOARTEA

Moartea este un mister, dar nu e de sine stătătoare; e funcţie de viaţă. Moartea are imperiul ei şi legea ei, dar nu poate acoperi existenţa.

Moartea aduce liniştea existenţei individuale, dar o aduce cu preţul negaţiei, tulburând în acest fel echilibrul lumii.

Lumea noastră înseamnă „a fi;" durata ei înseamnă dragoste şi creaţie. (20.XI.1965 - Bucureşti)

12 | JOC DESPRE MOARTE

Moartea are în ea contradicţia: există prin nefiinţă; ea vrea să fie, dar nu este decât ca posibilitate. Cum să fie, dacă domneşte în imperiul lui „a nu fi!" Ea biruie doar aparent, prin accident.

Moartea apare ca non-existenţă, de aceea când tinde să fie, nu poate fi. Moartea apare ca ceva neconsistent şi nelogic. A fi înseamnă afirmaţie, iar moartea înseamnă negaţie. Moartea nu poate să „existe" pentru că în acest fel contrazice nu numai existenţa a ceea ce este, dar contrazice însăşi principiul ei: nefiinţa.

13 | MOARTE ŞI CREAŢIE

Luptăm împotriva morţii din condiţie, din destin, pentru că moartea e implicată în condiţia noastră umană.

Trăind instabilitatea în toate modurile ei, trăind continua trecere a lucrurilor, noi vrem nemurirea; în fiece formă, în

fiece relație, în fiece act, noi căutăm să învingem prezența morții.
De aceea, actul de creație vine ca o necesitate şi o bucurie.
(20.XI.1965 - Tohan)

14 | DOR

Puritatea e a copilului şi seninătatea a sfântului. De ce le dorim atât de mult pe amândouă? Câteodată sântem ca un iezer de munte.
Puritatea aparține inocenței, seninătatea echilibrului şi amândouă substanței nealterate a vieții spirituale.
Cât de mult doresc oamenii să ajungă acolo unde lucrurile păstrează transparența începutului! E un dor ascuns, un dor bolnav, un dor de înger, care nu se cuvine omului.
Omul simte uneori lumina împlinirii, dar nu durează; cine îl înfrânge? (15.XII.1965 - Bucureşti)

15 | RAȚIUNE, ÎN CE SENS?

Recunoscând puterea rațiunii, întotdeauna când vrem să facem ordine în mintea şi sufletul nostru, să nu sugrumăm viața interioară, ci să o îndrumăm în sens creator.
Să căutăm echilibrul şi armonia, valorificând toate resursele ființei noastre, cât mai variat şi bogat, lăsând viața să-şi facă jocul ei spontan, orchestrând toate elementele şi forțele de care dispune. (24.XII.1965 - Bucureşti)

16 | SINGURĂTATE

Oamenii sânt universuri închise. Comuniunea nu se poate realiza, fără o trăire în celălalt, fără o dăruire către un alt eu, care e tu.

Învingem singurătatea atunci când universul personal se deschide şi îşi depune tot tezaurul umanităţii sale în altă existenţă, cu care tinde să co-existe.
Tonul minor al singurătăţii, şi consumul pe care îl implică, o arată ca pe un preludiu al morţii. (31.XII.1965 - Bucureşti)

17 | DRAGOSTEA

Omul tinde să se regăsească, să fie cuprins şi să cuprindă, până în splendida unitate care îl consolidează. Calea care deschide înţelegerea, care aduce bucuria împlinirii, este dragostea.
Dragostea înseamnă om deschis, şi om deschis înseamnă disponibilitate. Dragostea mai înseamnă plinătate, şi plinătate înseamnă dăruire, revărsare spirituală.
Când vine dragostea, totul se transformă într'un îndemn la creaţie şi frumuseţe. (31.XII.1965 - Bucureşti)

18 | AFIRMAŢIE

Oamenii mici, cei meschini, trăiesc tot timpul sub sentimentul spaimei că ceva de dincolo de ei, ceva mai puternic şi mai frumos decât sânt, poate surveni şi anihila făptura lor împuţinată.
Dimpotrivă, oamenii puternici prin gândirea şi spiritul lor apar întotdeauna mai buni şi mai generoşi. Lumea îndepărtată şi înconjurătoare le apare ca o afirmaţie permanentă, risipă de energie şi frumuseţe ce trebuie experimentată. De aceea, nimic din ceea ce nu le aparţine, nu îi deranjează şi nu-i umileşte; pentru aceşti oameni totul pare că e făcut să-i stimuleze şi să-i bucure.
A exista şi a dura înseamnă afirmaţie! (31.XII.1965 - Bucureşti)

19 | NOAPTE SUFLETEASCĂ

Iată, din nou s'a lăsat noaptea, noaptea cu căderile şi agoniile ei; să ne amintim, din nou, cât de fragil e omul.
Iată, din nou s'a lăsat noaptea, noaptea cu tainele şi întrebările ei; să ne gândim cum să o biruim.
De ce renunţă omul atât de uşor la calitatea sa, la căile ce-l pot înălţa şi la grandoarea lui? (8.IV.1966 - Bucureşti)

20 | NEDUMERIRE

Dacă trăieşti numai pentru tine în ţarcul strâmt al egoismului, eşti privit ca om normal şi serios. Dacă trăieşti pentru copii şi te sacrifici familiei, eşti privit ca om aparte (exagerat). Dacă trăieşti pentru o comunitate mai mare, cum e poporul căreia aparţii bunăoară, eşti văzut ca excentric şi nu rareori ţi se aplică unele corecţii. Dacă trăieşti pentru om şi umanitate, dacă lupţi pentru un ideal superior şi salvarea civilizaţiei, eşti văzut ca un om periculos.
O, etica noastră, etica aceea cu mână lungă, cât ne face de atenţi şi îngăduitori cu mizerabila noastră făptură!
(12.IV.1966 - Bucureşti)

21 | CUM SE CÂŞTIGĂ LAURII

La vremea lor, Socrate a fost ucis, Dante prigonit, Pascal acuzat şi Pasteur ignorat pentru că n-au corespuns mentalităţii din vremea lor şi au încercat să aprindă o nouă lumină în orizontul atât de afumat al contemporaneităţii; mai târziu, istoria le-a dăruit lauri.
Avem o mentalitate care nu trădează niciodată propria noastră măsură. (12.IV.1966 - Bucureşti)

22 | ÎNTREBARE

Sânt trist pentru tine, frate, că mă îndemni numai la rău. Vrei să scormonesc muşuroaele infirmităților morale şi la aceasta, ce-mi oferi? Nici măcar platitudinea şi un dulce somn.

Oamenii trăiesc şi mor întristați pentru că sânt mărginiți şi le e teamă de efort. Ei nu doresc să cunoască împletitura sfântă a vieții.

Pretutindeni curge fermecătoare apa vie a lumii, marile înțelesuri în lucrurile mari şi mici, în larg şi în preajma noastră, dar noi nu ştim nimic.

De ce ucidem frumusețea? (12.IV.1966 - Bucureşti)

23 | AMINTIRI

Uneori, omul este supus unor încercări îndelungi şi grele, peste puterile lui. Poveri uriaşe îi apasă sufletul, dureri şi lipsuri grave îi macină trupul.

Să aştepți zorile, şi ele să nu vină atunci când o mare toamnă ți-a furat odihna? Să cauți lumina, şi cerul să ți-o refuze când pământul îți oferă pacea lui de lut? Să întinzi mâna pentru a căpăta un sprijin, şi să o tragi înapoi lovită? Ce facem noi pentru a depăşi mizerabila condiție umană?

(12.IV.1966 - Bucureşti)

24 | UNDE E OMUL?

Omul crede că umanitatea lui începe odată cu puterea politică, cu banii şi confortul. Dar omul se lasă purtat de aparențe înşelătoare: acolo se isprăveşte, dacă rămâne numai la ele. Umanitatea începe cu dragostea, cu setea de absolut şi creația pe care durează întreg universul.

Unde e omul pe care îl vrem cristal, stea a cerului şi crin al pământului, acel om - mândrie a creaţiei? (23.IV.1966 - Bucureşti)

25 | MEDITAŢIE ŞI ACŢIUNE

Înţelesul vulgar al meditaţiei este acela de lipsă de activitate. Omul meditativ este privit de către activişti ca suferind, într'un anume fel, de o infirmitate.

Această interpretare vine de la constatarea că există tipuri umane ce se complac într'o stare de reverie, de plăcută (*douceur*) evadare din realitate, stare caracteristică unui vag romantism, care a avut o mare trecere în veacul trecut.

Dar nu numai înţelesul meditaţiei a fost falsificat, ci şi acela al activităţii. În general, este socotit activ numai omul care se ocupă de lumea exterioară, am putea spune chiar, materială. Activitate înseamnă, după părerea obişnuită, muncă şi sforţare transformatoare a realităţii imediate înconjurătoare; este nota caracteristică a unei epoci industriale, care a influenţat toate domeniile de activitate ale omului.

Meditaţia este mai puţin apropiată de reverie şi mai mult apropiată de sforţare; ea este o gândire în act.

Meditativul se apleacă mai mult asupra lumii interioare, a spiritului; el trăieşte în intimitatea naturii lucrurilor. Meditativul este un înamorat al sensului şi formelor originare.

Acţiune, în înţelesul cel mai adânc şi cuprinzător al termenului, este sforţare, este experienţă şi creaţie. Acest lucru apare ca posibil, în primul rând, în ordinea spiritului.

Omul de acţiune este cu atât mai puternic, mai influent, cu cât porneşte de aci.

Că acesta este adevărul, ne-o spune însăşi istoria, nu numai prin exemplul marilor inspiraţi ai religiei şi artei, dar

şi prin oamenii de acţiune revoluţionară, care au fost tipuri de meditaţie şi vastă experienţă interioară.
Nu cei ce se sforţează şi stăpânesc lumea din afară, cu toate aparenţele ei, ci acei care sânt puternici interior, meditativii, determină prefacerile capitale în istoria umanităţii. Aceasta pentru că adevărata revoluţie este o naştere din nou a lumii noastre, în plin contact cu realitatea originară, cu misterul creaţiei.
Meditaţie şi acţiune, în acest fel, nu mai par atât de apuse, ci dimpotrivă, ele nu pot fi despărţite decât în chip artificial şi nerodnic. (25.IV.1966 - Bucureşti)

26 | CEL CE AJUTĂ

Cât de ciudat e alcătuită lumea aceasta!
Cel ce-şi apropie suferinţa altuia, cel ce porneşte la drum pentru îmbucurarea fratelui, cel ce se roagă pentru frumuseţea lumii noastre, acela e supus tuturor încercărilor. Uneori cu încrâncenare, alteori cu blândeţe resemnată, el trebuie să dea plata dăruirii propriei sale fiinţe.
Priveliştea lumii noastre este uneori cu adevărat foarte tristă. Aceasta nu ne îndreptăţeşte să cedăm. Viaţa omului cunoaşte în cursul ei multe lacrimi, dar să nu uităm că prin filtrul lor cade lumina ca razele soarelui în curcubeu, după o ploaie de vară. (27.IV.1966 - Bucureşti)

27 | SINGURĂTATE

Singurătatea creşte uneori în jurul nostru, până în limitele unei senzaţii materiale. Creşte, creşte mereu în forme şi dimensiuni, până ce simţi golul imens al nefiinţei.
Trăim între oameni, mai apropiaţi sau mai îndepărtaţi,

trăim în lume, o lume cu poveri şi cântece, cu răstigniri şi flori albe. O, matcă a frumuseții, de ce nu generezi numai lumini pure?
S-aude, parcă, cineva venind. Cine vine şi de unde? E aci sau e departe? Sau, poate, nu e deloc. Sigur vine cineva, din lumea asta sau din altă lume; da, vine să ne răscumpere. Dor şi vis de copil trudit. (28.IV.1966 - Bucureşti)

28 | CREAȚIE

Creația aparține umanității noastre; actul creator este un prezent care depăşeşte etapele timpului, un prezent continuu.
Creația dă sens şi putere condiției noastre şi ne face să fim obârşie, generare. E imperativ ca umanitatea noastră să manifeste imaginea biblică.
Cei mai mulți dintre oameni sânt consumatori; ce trist spectacol! (2.V.1966 - Bucureşti)

29 | PREZENȚA RĂULUI

Răul este prezent în lume şi noi trebuie să-l răscumpărăm pentru noi şi pentru tot ceea ce există.
Modelul este Hristos; acesta e sensul prezenței lui în lume.
Răul este activ şi insinuant, cuceritor prin înşelăciune şi elegant în convingere. Pasul lui e sigur într'o lume nesigură. (2.V.1966 - Bucureşti)

30 | ÎNFLORIRE

Omul bun, omul adevărat, caută pretutindeni numai binele. În cugetul şi în fapta sa, acest om caută o zonă stabilă, pură şi durabilă, caută un punct de sprijin de nesdruncinat şi caută, mai ales, să treacă dincolo de ceea

ce se împlineşte într'un sfârşit şi nu într'o permanență. Setea de absolut îl poartă în sensul unei desăvârşiri mereu cuceritoare, până în locul unde prezența principală a lucrurilor respiră. Efortul de înflorire a spiritului este calitativ definitoriu omului. (3.V.1966 - Bucureşti)

31 | PRINCIPIU SUVERAN

Mintea omului necuprinzătoare nu poate să se dispenseze de ideea de absolut.

În căile cunoaşterii, omul caută un principiu suveran al existenții şi de aci către isvorul universal şi ultim din care îşi trage substanța ce-i face cu putință realizarea în lume.

Noi, oamenii, nu ne putem salva fără un principiu generator şi afirmativ, cu care trebuie să păstrăm un contact mai mult decât intelectual.

În acest fel, ne putem adânci propria existență şi sensul creator al vieții. (3.V.1966 - Bucureşti)

32 | SCARA UMANĂ

Câtă deosebire de la om la om! Cât de mare este scara vieții umane!

De la existența banală şi plată a omului cotidian, de la luciferismul sticlos şi până la sublimul de aderență divină, scara vieții noastre este imensă, plată, subterană şi armură cerească deodată.

De ce nu sânt toți oamenii buni?

Azi, mai mult ca oricând, omenirea e bolnavă; omul s'a părăsit pe sine pentru alte cuceriri şi a întemeiat o religie a urii (răului). (6.V.1966 - Bucureşti)

33 | LUMEA CARE VINE

Lumea care vine nu este încă bine conturată; este aşa cum e o lume a crizei.

Pentru a închide criza şi pentru ca civilizația umană să poată dăinui, omul trebuie să aspire mai mult la cunoaşterea esenței lucrurilor decât a aparenței lor; el va trebui să practice mai mult creația decât cuceririle.

Întemeiată pe puterea ce ține ordinea şi armonia existenței, lumea care vine va trebui să dea un loc important sensului şi spiritului, care bine îndrumate vor putea îmbogăți tezaurul universului uman, şi vor face din viață o bucurie.

(6.V.1966 - Bucureşti)

MEDITAȚII 34-66

34 | CĂDEREA OMULUI

Omul încrezător în propriile sale forțe, ceea ce bine orientat poate fi rodnic, s'a risipit în diversitatea unei lumi de senzații şi aparențe. Lipsite de un orizont spiritual cuprinzător, lipsit de profunzime, el este lipsit de discernământ şi putere de alegere. Natura intimă, şi mai ales sensul lucrurilor, îi scapă.

Acest om se frământă zadarnic, în năzuința de a-şi creea un nou univers, deoarece el cade victimă unor aparențe derutante şi tentațiilor de tot felul. Universul spiritual şi uman ce trebuie astăzi creat din nou, un univers care să-i valorifice calitatea, nu se poate construi pe tehnică şi confort, cu atât mai puțin pe apetit.

Criza gravă de azi, care e în primul rând o criză a omului, dovedeşte neputința sa de a-şi reorganiza viața pornind numai de la date empirice, într'o lume ce pare că tinde la entropie, dar în ceea ce priveşte metodele, uzina nu-i poate da nici un răspuns în această problemă.

Criza de azi s'a produs prin intrarea a o seamă de noi elemente în istorie, dar mai ales prin dezertarea omului, a lipsei sale de răspundere în fața istoriei. O nouă formulă de viață, o nouă scară de valori, un nou principiu generator pe marea linie a permanențelor şi destinului uman care trebuie împlinit; iată de unde trebuie pornit.

(7.V.1966 - Bucureşti)

35 | SCOP

Orientarea unui om e bună sau rea, după calitatea scopurilor ce le urmăreşte. Dar pentru a fi cu putință împlinirea unui scop nobil, este necesar ca fiece moment să-l repre-

zinte şi întreg cuprinsul faptelor noastre să-l anticipeze. (17.IV.1967 - Bucureşti)

36 | FEMEIA MODERNĂ

Femeia anilor trecuţi, prinsă încă în datele tradiţiei, îşi găsea liniştea şi împlinirea în căsătorie şi maternitate. Supusă unor condiţii de stabilitate şi virtute, ea cunoştea dragostea şi jertfa până în limitele creaţiei spirituale; ea nu cunoştea setea de aventură.

Femeia modernă, atrasă de mirajul unei vieţi de larg tumult, încearcă să aibă iniţiativa unui destin propriu. Dar respingând dragostea conjugală şi maternitatea ca pe nişte forme ale unei vieţi de mult perimate, a alunecat pe cel mai instabil teren, acela al frivolităţii şi apetitului.

Făcând figură de om liber, femeia de azi apare ca o flotantă a celei mai triste şi dureroase condiţii, dincolo de structura şi vocaţia ei. (20.VIII.1967 - Tohan)

37 | GÂND ŞI FAPTĂ

Când gândeşti, gândeşte corect, un gând şi un lucru, un gând şi o faptă. Când gândeşti, nu te lăsa purtat de înclinaţii sau deprinderi; lasă-te purtat de setea pentru adevăr.

Când făptuieşti, făptuieşte curat, din îndemn lăuntric, din sete de creaţie. Când făptuieşti, colaborează la opera divină; totul să fie afirmaţie sublimă. (28.VI.1967 - Bucureşti)

38 | UNDE E LEACUL?

Omul îşi caută leacul tristeţii lui în ordinea lucrurilor materiale; e un apetit continuu care, odată satisfăcut, lasă un gol şi mai mare.

Nu ştim noi ce ştia Socrate, că filosofia spiritului primează în fața filosofiei naturii. Cunoaşte-te pe tine însuți! Nu ştim cine sântem şi nici ce vrem. Merge omul pe înclinări şi pe ce îi place, adică pe ce e mai periferic în ființa lui şi mai uşor în act.
Cândva nu era bine; lumea a progresat, dar acum e şi mai puțin bine.
Făt Frumos din lacrimă! (15.VII.1967 - Bucureşti)

39 | MISTER

Omul supune cu inteligența lui o bună parte din existență; ea nu o poate reduce toată.
În fața cuceririlor omului, creşte tot mai mult misterul; cuceririle sânt făcute parcă pentru a-l mări şi mai mult.
Poate că de aceea Pascal a crezut în puterea de creație a sentimentului. (15.IV.1967 - Bucureşti)

40 | CUCERIRI

Omul contemporan este mândru de cuceririle sale tehnice; cosmonauții sânt craii vremii.
Oamenii se duc în Lună, se duc în Marte şi tot mai departe, dar până unde? Oamenii cuceresc cosmosul, dar nu pot vindeca o gripă, nu pot înlătura înşelăciunea, nici calamnitatea războiului şi revoluției.
La ce bun să mergem în lună şi în cosmos, când la noi acasă e atâta mizerie morală şi materială?
Se spune: cuceririle tehnice schimbă fața lumii; sântem siguri, dar numai despre schimbare e vorba? Schimbările se pot produce şi în rău.
Unde e omul şi ce face el? Se bucură? E mai fericit? Aceasta

este întrebarea. Tehnica şi confortul sânt bune, dar într'o lume în care morala şi spiritul nu au demisionat!

(5.IV.1968 - Bucureşti)

41 | OMUL VREMURILOR NOASTRE

Omul vremurilor noastre s'a angajat mult într'un prezent însetat de progres material. A alungat trecutul ca şi când înaintaşii noştri nu ar fi fost oameni şi nu ar fi avut aspirații.

Omul vremurilor noastre a pierdut legătura cu tradiția, cu tradiția vie în sens de valoare permanentă. De aci pare că ține şi problema ierarhiei lucrurilor, nu numai istoricitatea lor.

Să nu mai vorbim de transcendență şi sete de absolut!

42 | AŞA SÂNT OAMENII

Oamenii mediocri trăiesc mai mult din deprinderi. De vrei să-i faci mai buni şi să le stimulezi spiritul, se supără pe tine. Te socotesc un duşman pentru că-i scoți din făgaşul mizeriei intelectuale şi morale. Judecata, discernământul, nu mai funcționează şi orice scoatere a lor din deprinderi, chiar dacă sânt rele, o socotesc un adevărat atentat la personalitatea lor.

De e bine sau e rău, de e frumos sau urât, nu are importanță; totul e să nu ştirbească cu nimic din ceea ce s'a depus prin vreme. La cei mai mulți oameni, lumea e aşa cum au apucat, o lume de deprinderi, închisă.

Conştiința nu funcționează şi spiritul nu e activ; nici un sbor în ideal, nici un pas ascensional spre o lume mai bună. (15.IV.1968 - Bucureşti)

43 | RĂSPÂNTIE

E bine să înțelegem căile ce le bate omul contemporan şi orientarea nouă a civilizației. E adevărat că se produc prefaceri adânci şi că cercetarea ştiințifică şi consecințele ei tehnice ne-au aşezat la o răspântie unică în istoria universală.

Dar tocmai aici e marele pericol. Omul stăpâneşte natura, dar nu pe sine, omul dispune de puteri, dar nu întotdeauna spre bine. Omul stăpâneşte puteri care nu corespund nici în parte vieții lui interioare şi orientării spiritului său; omul stăpâneşte puteri dumnezeeşti pe un fond teluric consistent, ceea ce-l face să fie nedemn de aceste puteri.

În afară de marii inspirați, cu mai multă sau mai puțină ştiință de carte, cei mai mulți dintre oameni nu sânt încă îndeajuns de evoluați, iar prezența spiritului nu indică – ceea ce e mai grav – o superioritate, pentru că există şi un spirit al răului, al negației.

Întâi să rezolvăm aceste probleme şi apoi să cucerim cosmosul! (12.V.1968 - Bucureşti)

44 | SĂ ÎNVINGEM

Trebuie să învingem sau cel puțin să încercuim, în noi sau în afară de noi, tot ce nu e îndeajuns de frumos, îndeajuns de nobil.

Lumea de azi e cucerită de vulgaritate, că e sus, la cei ce se pretind oameni instruiți, sau e jos, în masse. Rareori mai apare câte un exemplar de mare finețe şi distincție.

Să învingem urâtul din noi şi din jurul nostru; e prima datorie. În fața răului trebuie să rezistăm până nu se instalează, fie că el apare în lume, în societate sau în inima noastră.

Viața noastră e un teren de luptă pentru spirit.

(9.VI.1968 - Tohan)

45 | INSTINCTELE

Instinctele sânt primare, deci puternice. Dacă ele nu pot fi înlăturate, pot fi sigur dominate şi spiritualizate. În acest fel, numai, pot deveni isvor de elan creator.

Dragostea, această putere universală a vieții, este capabilă să prelucreze şi să transfigureze fondul nostru obscur şi tendințele pornite de aci, păstrându-le forța, dar nu şi sensul.

Freud şi adepții săi au confundat zonele naturii umane, împotriva luminii spiritului şi formele sale superioare.

(9.VI.1968 - Tohan)

46 | OMUL VEGETATIV

Trebuie să suferim pentru ignoranța oamenilor. Rezistența în fața vieții, pentru cei mai mulți, vine din lipsa de probleme.

E tristă întâlnirea cu omul plat, omul lipsit de aspirații nobile, omul vegetativ, redus la funcțiuni primare, date care nu-l pot defini ca existență spirituală, fără univers propriu umanității noastre.

Această stare nu ține nici de ştiință de carte, nici de treaptă socială; ea poate apare pretutindeni. (9.VI.1968 - Tohan)

47 | CONŞTIINȚA

Sânt oameni care vor să acționeze pe înclinări şi alții care vor să acționeze inteligent, printr'un calcul bine întocmit, dincolo de un for de judecată critic, dincolo de conştiință.

Mergând pe aceste căi, omul străbate toate treptele vițioase ale moralei, de la egoism şi cinism până în luciferism. Scăpați de sub imperiul forțelor obscure, nici inteligența nu ne poate salva; inteligența este funcție de ceva şi acest ceva nu este decât conştiința, aceea care instrumentează un întreg sistem de valori, toate bunurile spirituale ale umanității.

Nu putem simula, prin gesturi şi maniere, o ordine morală. Oricât de rafinate ar fi mijloacele ce le folosim, fără o conştiință superioară nimic bun nu putem reuşi.

48 | OMUL CARE ASPIRĂ

Omul care e curat şi aspiră mereu către forme superioare de viață are bucuria frumuseții ce o experimentează interior, are bucuria marilor sale idealuri, dar niciodată el nu poate fi un om fericit. Viața exterioară, pe care prin situația lui în lume nu o poate ignora, îl supune unor probe dureroase şi unor contradicții care, de cele mai multe ori, nu pot şi învinge.

În raporturile sale cu oamenii, cu lumea care îl solicită în tot felul, omul trebuie să răspundă. Aparențele îl înşală deseori, dar şi ele spun ceva, spun lucrurile aşa cum sânt, bune sau rele. Mai greu e atunci când spiritul subteran lucrează şi natura intimă a omului este alterată.

(12.VI.1968 - Tohan)

49 | ÎMPĂCAREA

Viața, în unele din momentele ei decisive, nu se împacă cu aspirațiile noastre, dar aspirațiile noastre o pot, totuşi, determina. Şi dacă ea nu se supune?

Arta vieții este aci, la locul unde trebuie împăcate contradicțiile ce se ivesc între lumea obiectivă şi cea subiectivă. Cum facem, oare, ca ceea ce este să concorde cu ceea ce trebuie să fie?

Când omul trăieşte firesc poate fi un merit, o calitate, dar poate fi şi o cădere. Umanitatea noastră este natură, dar este şi cultură, adică spirit activ: libertate, creație şi ascensiune.

De aceea trebuie să cunoaştem adevărul şi sensul lucrurilor. Când împăcăm individualul cu universalul, atunci putem găsi formula convenabilă, putem găsi echilibrul şi armonia. (12.VI.1968 - Tohan)

50 | STĂRI MALADIVE

Scriitorul Franco-Englez Beckett mărturiseşte că, în viață, a simțit continuu cum îl înconjoară confuzia, că marele adevăr este confuzia. „Ea se află peste tot în jurul nostru şi singura şansă în prezent este să-i îngăduim să intre."

Scriitorul ne face să credem că, într' adevăr, acest imperiu al confuziei există; noi ne vom permite, pentru a susține afirmația, să aducem o completare: confuzia pe care el o simte naşte şi se impune dintr'un interior lipsit de ordine. „Marele scriitor" nu ştie că, din cele mai îndepărtate vremuri, omul a luptat să risipească confuzia şi să introducă mai multă lumină, să reducă la tăcere absurdul.

Aşa au apărut mitologiile primitive, aşa au apărut marile religii, aşa a apărut (atât de strălucit) Logosul Grec, aşa a apărut ştiința modernă. Toate exprimă marele efort al omului şi civilizației, de a risipi confuzia şi lichida absurdul. Cât a reuşit şi cum, nu ne interesează acum; aceasta e o altă problemă, dar sigur el a reuşit, şi sântem în fața

unei forțe creatoare, a unui eroism care nu rareori atinge sublimul.

Dacă în mintea unui om s'a făcut întunerec, să-l cercetăm cu grijă, dar să nu-l urmăm. (27.VI.1968 - Bucureşti)

51 | LEGEA UNITĂȚII

Bărbat şi femeie sânt doi poli în tensiune. Soț şi soție sânt o unitate de existență, o unitate generatoare, armonioasă.

Din egoism şi proastă orientare, oamenii îşi consumă Paradisul. Nu poți exista în celălalt şi nu-l poți asimila, atâta vreme cât îți centrezi viața într'un instinct primar, fie el cât de puternic.

Legea unității noastre aduce, cu ea odată, ceva din armonia cosmică, şi este o adevărată biruință a spiritului. Cine ignoră aceste dimensiuni ale dragostei pierde calea prin care partea devine întreg. (6.VII.1968 – Bucureşti)

52 | PĂCATUL

Păcatul are trei isvoare: lipsa de conştiință, egosimul şi sensualitatea.

Lipsa de conştiință face ca orice să fie cu putință şi răul să se instaleze, când vrea. Egoismul, sau dragostea de sine, aduce până la sfârşit dispreţul față de celălalt. Sensualitatea, sau dragostea de lucruri, face ca instinctele să lucreze în dauna spiritului creator, până la alterarea imaginei divine în om.

Omul are posibilitatea de a se salva, dar numai dacă se supune unei discipline care seacă cele trei isvoare de mai sus. (17.VII.1968 – Bucureşti)

53 | ÎNTRE CREDINȚĂ ŞI PĂRERE

Oamenii spun că au o credință, atunci când în realitate au numai o părere.

Părerile pot exista independent de starea morală şi de adevăr, ceea ce nu e cu putință atunci când e vorba de credință; aceasta apare numai atunci când se stabileşte o deplină concordanță cu rațiunea şi înălțimea sentimentelor, ceea ce constituie calitatea persoanei umane.

În plus, credința nu este numai un produs al cugetării, ci şi al faptei.

54 | TRAGICUL MODERN

E ceva trist în viața noastră, ceva foarte trist, până la un consum tragic; noi, oamenii de azi, nu putem împăca lumea noastră, lumea aceasta în care toate lucrurile trec, nu o putem împăca cu lumea permanențelor, aceea a eternității.

Cine trăieşte azi aceste două dimensiuni, este un nefericit. Medievalii, prin unitatea şi armonia naturalului cu supranaturalul, erau mult mai echilibrați şi mai fericiți decât noi.

E ceva trist în viața noastră, ceva tragic ce ne consumă într'o aspirație a spiritului, care nu se poate împlini; azi, doar marii poeți şi artişti mai pot fura eternității o clipă şi pe fondul ei se înalță! (14.XII.1968 - Tohan)

55 | VALORIFICARE

Copleşiți de greutățile zilei sau poate din slăbiciune, oamenii au devenit tot mai egoişti şi mai meschini. Puțini sânt aceia care îşi pot depăşi imperiul nevoilor cotidiene şi încercui fondul subuman care îi domină.

Oamenii dezinteresați, cei ce se ridică măcar pentru un

moment dincolo de grijile zilnice şi profesionale, trăiesc un alt orizont, un orizont lărgit, din centrul căruia pot valorifica potențialul lor intelectual şi spiritual.
Chiar acolo unde caută o destindere, o armonizare a divergențelor ce apar neprevăzut şi continuu pe parcurs, ei pot descoperi zone pline de farmec şi înnobilare a vieții lor, atât de mult sub influența unui mediu nevrednic tuturor acelora în care nu s'a stins complet setea de absolut.

(17.XII.1968 - Tohan)

56 | AFIRMAȚIE SAU NEGAȚIE

Omul se bucură de libertate, atribut divin al naturii lui. Drama începe acolo unde libertatea are deschise două căi: spre bine şi spre rău.
Omul nu poate rămâne neutru; el trebuie să facă într'un fel, nu poate rămâne suspendat. De aceea spiritul lui, întotdeauna activ, lucrează binele sau răul; are atribute pozitive sau negative, creează sau distruge.
Natura umană, morală şi spirituală, ca să-şi împlinească rostul trebuie să facă binele; e o necesitate a dialecticii spiritului.
Neutralitatea duce la cădere. (19.XII.1968 - Tohan)

57 | BUNĂTATEA

Om bun înseamnă om creator, prin însăşi natura lui. Bunătatea, ca şi dragostea, este calitate morală de prim ordin, e poate chiar începutul culturii şi umanității noastre.
Omul bun, chiar dacă e mai puțin instruit, este un om cult pentru că are disponibilitatea sufletească, are altitudine spirituală. Omul bun este şi un om inteligent,

dar nu atât în sensul formelor complicate ale gândirii moderne, ci în sensul pascalian al spiritului de finețe. Bunătatea este o dimensiune a naturii noastre umane, prin care ea se defineşte şi se exprimă; ea aduce înțelegere superioară, are echilibru şi armonie, poartă la mari înălțimi spiritul, făcându-l apt de continuă creație, floare albă a existenței noastre în lume şi viață. (19.XII.1968 - Tohan)

58 | CULTUL PROFESIUNII

Lumea de azi are sete de putere, ceea ce în sine nu este un rău; răul vine din sens, din spirit.

Omul vrea pentru sine o cât mai mare posesiune materială şi biologică, în limita superioară vrea posesiune socială, adică rang, putere. Şi cu atât, el se simte mulțumit şi împlinit. Omul de azi, dornic de senzații, desconsideră posesiunea interioară, desconsideră înțelepciunea şi virtutea – poate pentru cei mai mulți, nici nu mai există; e ceva perimat.

Valorile spiritului şi actul creator ce le întreține, problema salvării în fața morții, cad dincolo de țarcul său atât de nefericit redus. (20.XII.1968 - Tohan)

59 | CARE OM?

Nu omul care mănâncă, doarme şi se reproduce, nu omul în pasul lui tremurat, stăpânit de un impuls generat din străfunduri necontrolate, ci omul care crede, care aspiră la o condiție superioară, care este un luptător pentru spirit.

În acest fel, cele mai instinctive dintre actele noastre sânt străbătute de un fior nou, fascicol de lumină ce le transformă şi le dă un sens, o nouă calitate.

Toate funcțiunile noastre vegetative, ca şi cele reproductive, pot fi depăşite şi condiția noastră reabilitată. Cugetul nostru, căutător în zonele pure ale spiritului, ne poate înălța şi transfigura cele mai elementare date ale naturii umane. (26.XII.1968 – Bucureşti)

60 | DEMOCRAȚIE ŞI ARISTOCRAȚIE

Se vorbeşte mult despre democrație, dar nu ştiu încă mare lucru despre acest fenomen, care e mai mult decât politic. În primul rând, democrația nu poate fi creată prin uniformizare, prin acte de nivelare, care nu creează, ci distrug. Unitatea creatoare este diversitatea armonizată, este pluralitate funcțională în sens convergent.

Adevărata democrație nu distruge personalitatea, ci eliberează omul de orice constrângere şi obstacol care l-ar opri să-şi dezvolte toate însuşirile, toate virtuțile.

Democrația, în acest fel înțeleasă, se transformă într'o aristocrație liberă pe o selecție a valorilor care, de fapt, este o aristocrație spirituală, singura care mai poate salva civilizația, în derută azi! (28.XII.1968 – Bucureşti)

61 | OAMENII, AŞA CUM SÂNT

E bine să iubim oamenii, dar din nefericire nu toți sânt oameni. Unii sânt dominați de instincte şi au un caracter brutal, iar alții de un spirit negativ şi au un caracter viclean; amândouă categoriile, în felul lor, sânt destructive.

Ceea ce numim noi „om civilizat," de cele mai multe ori ascunde un neevoluat, un primitiv sau un evoluat în sens luciferic. Eleganța vestimentară şi bunele maniere, nu sânt deloc o garanție a calității omului; nu ştim ce este dede-

subt şi când apare. Formele exterioare se pot însuşi uşor; efortul spiritual, în genere, nobilele sentimente se produc mai greu. Tehnica şi confortul, nici chiar ştiința, nu pot salva omul şi civilizația sa. Filosofia scopurilor şi disciplina interioară ne lipsesc. O nouă concepție, o nouă formulă de viață, care să fundamenteze real şi virtual natura umană, este necesară. (7.I.1969 – Bucureşti)

62 | ESTETICA CIVILIZAȚIEI

Cei mai mulți dintre oamenii de azi cred că viața lor e împlinită prin posesiunea unor obiecte fabricate, tot mai multe şi mai bine finisate. Idealurile lor sânt prea periferice, sânt exterioare şi minore pentru a satisface pe omul care este om şi vrea să devină mai mult.

Noi dorim ca viața să devină cât mai confortabilă şi în deplină higienă, cu condiția ca aceste atribute să se întindă şi dincolo de viața noastră materială, în ordinea spirituală a lucrurilor.

Estetica civilizației este un bun al lumii moderne, dar ea nu poate împlini golul lăsat de o deviere a orizontului uman; dominat de tehnică, universul nostru a sărăcit până la epuizarea a ceea ce îi era esențial prin natură şi destin, valorile morale şi spirituale. (15.I.1969 – Bucureşti)

63 | SÂNT OAMENII EGALI?

Nu este întemeiată ideea că oamenii sânt egali; nu, pentru că deşi toți oamenii sânt dotați cu o inteligență şi un caracter propriu, nu toți le au în egală măsură şi nici de aceeaşi calitate. În plus, spiritul care îi guvernează este foarte diferențiat.

Marea descoperire a lumii moderne, că oamenii sânt egali în fața legilor, rămâne un bun câştigat, chiar dacă este recunoscută numai principial.

De la natură oamenii nu sânt egali; inegali fizic şi moral, inegali ca inteligență, putere de muncă şi creație, inegali mai ales ca aspirație care trece nu rareori de la mizerabil la sublim.

Civilizația este creată de un număr mic de exemplare umane, de o elită a spiritului, mândrie a lumii noastre, atât de contrastantă şi tragică.

Massele nu creează; ele sânt consumatoare. Dacă în ele apare un Antonie Mogoş, care spiritualizează ultima bucată de lemn ce-i trece prin mână, un adevărat Brâncuşi, acesta nu face parte din masă, ci este un exemplar de elită, ca şi creatorul Mioriței.

Massele trebuie îndrumate şi susținute pentru ca nivelul vieții lor să poată fi ridicat. E aci o responsabilitate a celor mai dotați.

Civilizația trăieşte prin aceşti puțini creatori de geniu, pe care specia umană i-a produs. (16.I.1969 – Bucureşti)

64 | FRUMUSEȚE ÎNDURERATĂ

Pe undeva, printr'o fisură a vieții se infiltrează un aer de tristețe amară. Sborul spre înalt pare că s'a frânt, sborul pe care l-am vrut înfiorat şi lin.

Există undeva un zâmbet ascuns al lumii acestea? Vedem zarea arcuită-n frumusețea dorului aprins şi cumpănit. Unduiri de cântec şi dans, al liniei, al cugetului coborât dintr'o lume fără cuvânt, al visului, al setei de împlinire, toate s'au lăsat peste om, rodindu-l.

Acum ce se întâmplă? (29.I.1969 – Bucureşti)

65 | ALTĂ ȚARĂ

O fi existând, oare, o altă țară în care oamenii să fie mai buni? Dacă există, unde e?
O fi existând, oare, o altă țară unde oamenii pot să gândească corect? Dacă există, unde e?
O fi existând, oare, o altă țară cu oameni care nu mint şi ştiu ce vor? Dacă există, unde e?
Să ne gândim, aşa, pentru noi. (2.II.1969 – Bucureşti)

66 | UN OM A CREZUT

El a crezut în oameni şi a crezut în bine ca'ntr'o primăvară permanentă. Şi viața s'a desprins din tainice isvoare, urzeală de lumină pe zările sufletului.
Aşa a simțit şi gândit, aşa a făcut.
Da, a crezut în oameni şi a crezut în bine. Cine îl acuză acum şi cine îl loveşte? Să fie greşeala unui trecut reînviat?
El a crezut în oameni şi a crezut în bine. Cine îl alungă acum şi cine îi cultivă florile răului? (2.II.1969 – Bucureşti)

67 | SENSUL DĂRUIRII

Când ai dăruit ceva, ceea ce ai dăruit nu-ți mai aparține şi, în consecință, nu poți dispune în mod arbitrar asupra acestui lucru.

A lua înapoi ceea ce ai dăruit înseamnă a contraveni față de rațiune, de o logică a lucrurilor şi a nu respecta legea morală.

Dacă trecem, însă, dincolo de planul logic în realitatea concretă, adică în viața morală şi aceea a spiritului în genere, problema devine mai gravă.

Când ai dăruit ceva, lucrurile se schimbă nu numai în relația lor, ci şi în calitatea lor. La o realitate existentă prin dăruire se adaugă ceva nou, care face ca datul inițial să nu mai fie ce a fost; mai mult chiar, nici nu mai are putință să redevină ce a fost.

Mersul înapoi nu este cu putință decât ca fenomen de ruptură cu accente dramatice, pentru că se contravine la un act de creație; naşte o stare în care omul nu-şi mai este sieşi suficient. (12.VI.1970 – Bucureşti)

68 | DE CE TOTUŞI POESIA?

În poesie, omul cântă deseori natura, o natură văzută continuu într'o perspectivă cosmică. Un peisagiu e mai mult decât natură. Elementele exterioare sânt doar instrumente către peisagiul metafizic.

Indiferent dacă este o temă de cunoaştere, de dragoste sau de moarte sau oricare altă temă a condiției omului, dacă este o privelişte sau o căutare în necunoscut, în toate încercăm un dialog cu absolutul.

Aceasta înseamnă poesie. (2.VII.1970 - Tohan)

69 | DRAGOSTEA ŞI POESIA

Marea dragoste nu poate fi exprimată prin cuvinte. Numai poeţii excepţionali, ca Dante, au reuşit s-o exprime, nu atât prin cuvinte meşteşugite, ci mai mult prin simboluri ale unor fapte cruciale, prin măreţia experienţei şi efecte ale dragostei.

În natura ei intimă, în esenţa ei, dragostea nu este senzaţie sau plăcere. Există ceva divin în dragoste, de aceea tot pe calea ei îl descoperim pe Dumnezeu; cultul Madonei tot de aci se hrăneşte. (2.VII.1970 - Tohan)

70 | TEHNICĂ ŞI DESTIN UMAN

La început, omul a căutat în tehnică numai o uşurare a vieţii lui materiale. Astăzi, el caută în tehnică o salvare a vieţii lui spirituale.

Sântem în faţa unei erori grave ce poate duce la sinucidere. Progresul material a devansat prea mult pe cel spiritual; sau poate că primul s'a produs tocmai printr'o cădere, până în zonele negaţiei a celui de-al doilea.

Omul contemporan este foarte puternic, mai puternic decât îi era îngăduit, dată fiind natura sa dublă, înclinată cu multă uşurinţă spre rău. Omul contemporan este nedemn de puterile dumnezeeşti de care dispune şi pericolul civilizaţiei stă tocmai aci: forţe materiale imense în mâna unui neevoluat, a unui sălbatec, uneori poate chiar în mâna unui exaltat al grandoarei luciferice.

(8.XI.1970 - Bucureşti)

71 | FILOSOFIA SUCCESULUI

Filosofia succesului a dominat epoca noastră nefericită. Caracterul ei, care este uneori imoral şi întotdeauna amoral, face din acţiunea noastră un fapt natural, un fapt care se petrece dincolo de bine şi de rău.

Filosofia succesului, împreună cu această mare cucerire a inteligenţei - tehnica, fac un cuplu negativ al vieţii umane ce poate duce până la distrugerea civilizaţiei.

(30.XI.1970 - Bucureşti)

72 | UN OM, PE SCURT

Unele doctrine, încercând să înlăture manifestările decadente şi morbide ale societăţii contemporane, au conceput un om pe scurt, un om redus.

În loc să se caute soluţii unor aspiraţii fireşti şi legitime ale omului, e sigur mai uşor să le desfiinţezi. Dacă instituţia istorică a Bisericii nu mai corespunde întru totul spiritului vremii, atunci urmează să desfiinţăm sentimentul religios şi orice metafizică a condiţiei spirituale a omului. Dacă libertatea a degenerat în exploatare şi în libertatea de a face răul, atunci desfiinţăm libertatea. Dacă individualismul iluminist a descompus societatea modernă, atunci să desfiinţăm orice reprezintă caracter concret, individual al persoanei umane. Şi aşa mai departe.

Prezenţa activă a o seamă de elemente noi în câmpul de acţiune al istoriei, cere o reconsiderare şi reconstruire a edificiului nostru umanist, nu reducerea unor date fundamentale ale naturii umane.

Marea utopie, prin ignoranţa ei şi sinistra utopie, prin metodele ei, au creat o adevărată tragedie a omului şi so-

cietății contemporane. Omul redus, omul standard, este produsul derutei şi prostiei inspirate care şi-a găsit conjunctura favorabilă. (7.XII.1970 – Bucureşti)

73 | PROGRES

Progresul tehnic e tot mai mare. Omul se avântă în cosmos, cu îndrăzneala unui erou care cucereşte tot mai mult zonele îndepărtate ale lumii.

Omul cucereşte cosmosul, fără să se bucure, pentru că cucereşte în sens material neîndoios de mult, dar nu cucereşte spiritual, merge în lună sau poate în Marte, dar nu merge în inima sa.

Omul de azi poate cuceri cosmosul, dar nu se poate cuceri pe sine. Lipsit de un orizont spiritual şi de virtuțile care îl pot fructifica, el nu poate deveni o existență împlinită şi îmbucurată.

Progresul tehnic poate fi ascensional şi continuu, cum spunea un filosof Francez, dar cel spiritual nu îi urmează exemplul. Aci sânt isvoarele unei lumi de grandoare şi păcat. (9.XII.1970 – Bucureşti)

74 | PROGRES ŞI CREAȚIE

S'a crezut că progresul este un fenomen natural, de la care omul nu poate abdica; e o idee optimistă şi o eroare fundamentală.

Progresul nu se transmite mecanic, nu se produce conform unui determinism ascensional; el presupune un continuu efort; astfel vine căderea.

Valorile civilizației nu se transmit în mod pasiv, ci trebuie recucerite de fiecare generație în parte; pentru aceasta se

cere efort şi actul viu al conştiinței. Umanitatea noastră se ridică şi se salvează pe forța spirituală de care dispunem; ea înfloreşte odată cu sporul de lumină ce-l aduce această forță mereu în act.
Omul are calitatea de a progresa, dar aceasta nu vine de la sine. Din nou se impune orientarea şi responsabilitatea spiritului. (9.XII.1970 – Bucureşti)

75 | O NOUĂ RELIGIE: SEXUALITATEA

Rătăcitor prin cotloanele vieții şi condus de apetituri întâmplătoare, omul din noi caută o ieşire. Din lipsa unei religii superioare – înțelepciune şi virtute –, care să satisfacă metafizic sufletul pasionat al omului contemporan, el se angajează pe căile unor îndemnuri ce aparțin fondului subuman. Unul din aspectele cele mai puternice şi răspândite, mai ales în rândurile tinerei generații, îl prezintă manifestarea largă şi obsedantă a sexualității, a unui pansexualism, al cărui profet teoretic pare să fi fost Freud.
Nu mai e vorba de o funcțiune naturală a condiției noastre biologice, şi cu atât mai puțin de o idealizare a sa romantică, ci e vorba de o mistică şi o doctrină, de o nouă mitologie a sexualității, seducătoare şi iradiantă până în limitele unei eschatologii.
Credem că această formă de denaturare a lucrurilor şi pervertire a unor sensuri omeneşti s'a mai produs, poate, o singură dată în istorie: la sfârşitul Imperiului Roman. Condițiile istorice par să fie asemănătoare.
Cei care mai păstrează o inteligență nealterată, şi o conştiință superioară, simt tăişul durerii produsă de căderea morală şi spirituală a vremii.

Omul de azi trăieşte o mare dramă, chiar atunci când el nici nu-şi dă seama de adevărata cauză a suferinței lui.

(12.XII.1970 – Bucureşti)

76 | STANDARDIZARE

Îmi place disciplina, îmi place ordinea, dar numai atunci când procesul creației le cere. Nu suport uniformizarea pentru că ea distruge nu numai creația, dar şi viața.

Făpturile toate, fie că aparțin ordinei biologice, celor morale sau estetice, au nevoie de o formă diferențiată, de un mod propriu ca să existe, dar ca ele să dureze, să fie viabile au nevoie de o substanță şi de o formulă proprie.

Nu este creatoare, nici confortabilă pentru frumusețea lumii noastre, ordinea - repetiție a fabricației în serie, ordinea clişeu în artă şi mai ales aceea a omului standard în morală.

În fața unui val de anarhie şi a libertății răului, de aproape jumătate de secol asistăm în toate sectoarele vieții la un efort pentru stabilirea unei ordini exterioare şi tipizată, privelişte pe cât de inumană, pe atât de dezolantă prin uniformitatea şi lipsa ei de stil. (14.XII.1970 – Bucureşti)

77 | NECONFORMISM

Tinerii de azi nu mai ştiu ce vor; cei uşurateci caută senzații tari, iar cei serioşi caută ieşiri excentrice şi amândouă categoriile manifestă criza spirituală contemporană.

Printre ei umblă un gen de neconformism, care e la modă; poate pentru unii e o atitudine disperată. Cei mai mulți, chiar dintre cei serioşi, nu-şi dau seama că manifestările lor sânt expresia unei lumi care se descompu-

ne, pelerini dezolați ai unei dramatice condiții umane. Putem fi neconformişti într'un singur fel: luptând pentru o nouă formulă de viață, în care marile valori ale civilizației să nu fie înlăturate, ci să capete o altă încadrare.

(15.XII.1970 – Bucureşti)

78 | O EROARE A VREMII

Tehnica şi confortul, mereu în creştere, nu pot alunga suferința omului, ci dimpotrivă, pare că o adâncesc. Nici ştiința, cu formulele şi explicațiile ei, nu poate înlocui filosofia şi nici politica, religia.

Prima, fiind un sistem de semne şi simboluri, iar a doua o artă şi un meşteşug, ele nu pot rezolva nimic din datele problemelor ce le ridică condiția umană; aci ne aflăm în domeniul valorilor şi filosofiei scopurilor, ceea ce face ca activitățile de mai sus să nu corespundă.

Aceste iluzii şi erori la modă ale multor oameni de răspundere pun în pericol însăşi fundamentele civilizației.

(27.XII.1970 – Bucureşti)

79 | UN PUNCT SLAB

Omul de azi e în derută; la fiecare pas este întâmpinat de lucruri care îl zdruncină până la desfigurare.

În adevăr, datele istoriei contemporane pot fi dure şi nu rareori dezolante, dar păcatul credem că stăruie în altă parte: în greşita orientare a spiritului şi ca o urmare, în lipsa unei arhitecturi morale puternice.

Pe acest fond şubred, s'au putut uşor instala toate pseudoreligiile şi miturile care conduc şi macină lumea de azi.

S'au înlăturat umanitățile Greco-Latine şi disciplina spiri-

tuală introdusă de Creştinism, fără să se pună ceva în loc.
(30.XII.1970 – Bucureşti)

80 | OMUL ŞI CRIZA

Fragilitatea naturii umane devine tot mai evidentă şi aspectele vieţii tot mai triste. Trăim într'o lume care a renunţat la valorile fundamentale ale civilizaţiei. Respectul cuvântului şi al demnităţii umane, conştiinţa unor rosturi superioare ale vieţii, bucuria de a fi împreună şi de a servi, s'au stins toate în oceanul apetitului şi lipsei de răspundere.

Dacă ceva este, nu înseamnă că trebuie să fie. Dacă absurdul şi confuzia există, nu înseamnă că trebuie să facem din ele idei directoare pentru o practică a vieţii. Omul, făptură de răspântie, are ceva de spus; el e răspunzător în faţa conştiinţei şi a unei raţiuni superioare, este răspunzător în faţa istoriei. O transparenţă metafizică până în limitele divinului îl face să respire aerul pur al setei de absolut, din care înfăptuirile lui durabile se hrănesc.

De ce să ieşim în afara unui destin superior, care şi aşa e atât de tragic, devenind mizerabili. (27.III.1971 – Bucureşti)

81 | TEHNICA

Tehnica apare ca o raţionalitate supremă, dar sfârşeşte în absurd. Ea dă putere omului, dar îl distruge. Tragedia de azi e, în primul rând, întreţinută de tehnică, cel mai reuşit produs al inteligenţei umane.

Tehnica e o problemă morală, e o problemă de conştiinţă şi de sens; originile ei le cunoaştem, dar finalul încă nu.

Utilul stinge celelalte valori şi tehnica le-a spart ierarhia.

Materia a devenit agresivă şi spiritul palid. Prin tehnică, omul a căutat o afirmaţie a sa şi a ajuns la un negativism cutremurător.
Drumul salvării şi-a închis porţile într'o conştiinţă anxioasă. (12.IV.1971 – Bucureşti)

82 | DOUĂ EXTREME

Lumea de azi e în derută; sistemul de credinţe, filosofia şi instituţiile tradiţionale, prin schimbări revoluţionare sau lente, sânt înlăturate, fără ca deocamdată să se pună în loc ceva corespunzător momentului istoric şi stadiului de evoluţie a societăţii omeneşti.
Misticismul politic şi dictatura în Răsărit, anarhia şi nihilismul în Occident, primele impuse ca forţe coercitive, cele de-al doilea pe cale de descompunere lentă, morală şi socială, sânt tocmai cele două forme diforme ale lumii contemporane.
Raţiunea şi conştiinţa morală, nu-şi mai găsesc azi întrebuinţare. (22.XII.1970 – Bucureşti)

83 | VIITOR NESIGUR

Trăim, fără îndoială, una din cele mai mari crize din istoria universală – poate cea mai mare –, ceea ce a a dat naştere unor evenimente unice, de o covârşitoare însemnătate.
Prima cauză a acestei crize este revoluţia ştiinţifică şi urmările ei în tehnică; intrarea maselor în arena politică şi demisia moralei vin să completeze tabloul tragic al condiţiei umane.
Ceea ce pare să fie dezolant chiar în premisele acestui viitor nesigur, este direcţia în care s'a angajat „noul uma-

nism." Sigur, omul va deveni astfel sau poate altul, dar cine ştie cum?

Se poate prevedea o diminuare a vieții interioare şi mersul către adormirea unor sentimente fundamentale ale naturii umane şi consolidarea unei structuri fără finețe, fără sensibilitate morală.

Este posibil ca omul să devină mai puternic, dar sigur nu mai nuanțat şi nici mai profund. Civilizația tehnică, cu ritmul puternic şi caracterul ei exterior, îi măreşte cuceririle în ordinea lucrurilor materiale, puterea lui asupra naturii, dar exact invers la un nivel corespunzător, îi diminuează viața interioară şi cuceririle lui în ordinea spirituală.

Pentru om şi umanitatea sa porțile neprevăzutului sânt deschise. (22.XII.1970 – Bucureşti)

84 | OMUL LA RĂSCRUCE

Noi, oamenii secolului al XX-lea, cunoscători ai naturii şi cuceritori ai cosmosului, făpturi inspirate şi nefericite, sântem azi la o mare răscruce.

Toate cuceririle materiale nu duc către noi, ci împotriva noastră, pentru că nu sânt îndrumate de lumina inteligenței şi a spiritului, nu sânt puse în serviciul umanității noastre în tot ce avem în noi mai nobil şi mai frumos.

Am primit un mesaj spiritual şi l'am trădat.

(22.XII.1970 – Bucureşti)

85 | UTOPIILE

Utopii au apărut în tot timpul istoriei, şi azi mai mult ca oricând. Prezența lor a devenit tot mai activă şi dramati-

că, prin modul cum au fost gândite şi impuse în lumea contemporană.

La început, ele erau privite ca nişte poeme, mai târziu ca sisteme teoretice abstracte şi nevinovate, până când ele au devenit forțe şi legi implacabile, cărora lumea întreagă trebuie să se supună sacrificându-şi natura şi finalitatea proprie. De la utopia poetică s'a trecut la cea social romantică, iar azi la utopia sinistră.

Devenind o calamitate, oamenii vor trebui să lupte împotriva acestor construcții imaginare, cu drepturi de a forța până la distrugere realitatea; ei vor trebui să caute condițiile unei societăți reale nu ideale, bună nu perfectă, o societate sănătoasă şi prosperă, în mijlocul căreia omul să poată trăi o viață liberă şi demnă. (23.XII.1970 – Bucureşti)

86 | FEMEIA ŞI LUMEA MODERNĂ

Contrar unor vechi tradiții, prin care femeia aducea vieții noastre morale şi sociale multă stabilitate, în lumea modernă şi contemporană femeia aduce acestei vieți o notă de labilitate psihică şi frivolitate.

Marile prefaceri sociale şi morale ale lumii moderne au dat femeii libertatea de a-şi manifesta în plin tocmai ceea ce vechile tradiții opreau să se manifeste, adică datele senzuale şi periferice ale naturii umane.

Femeia de azi fuge de cămin, fuge de castitate, fuge de maternitate, toate elementele definitorii naturii sale. Viața ei sufletească e prea mult angajată în senzație şi plăcere şi prea ruptă de o activitate a spiritului, unde în trecut ea a excelat. (30.VI.1971 – Tohan)

87 | FEMEIA CONTEMPORANĂ

Femeia contemporană s'a supus unor cerințe ale vieții moderne şi a pierdut tot ce aparținea mai frumos naturii ei.

Ce mai poate rămâne dintr'o femeie, dacă nu este pură şi sinceră, dacă nu are finețe sufletească, dacă nu are farmecul ascendent al poesiei, dragostei şi creației.

Ce mai rămâne din universul nostru spiritual, fără căldura şi respirația nobilă a sufletului ei? Femeia rea şi perversă, care se masculinizează, este o excrescență a acestui univers, o maladie a spiritului. (30.VI.1971 – Tohan)

88 | TAINELE VIEȚII

Toți oamenii vor să cunoască tainele vieții; unii în muncă şi posesiune, alții în asceză şi în rugăciune. Dar mai sânt unii, care vor să cunoască tainele vieții în desfrâu.

În fiecare dintre noi există o goană după bucurie sau după plăcere, după câştigarea a ceea ce ne lipseşte; aci intervin diferențele pentru că tot alte lucruri ne lipsesc şi tot alte scopuri avem.

Cei mai mulți dintre oameni merg pe înclinații, pe ce le vine; ei nu ştiu cum e clădită făptura noastră, dar subteranul lucrează mult mai mult decât se crede şi la cei mai mulți.

Conştiința binelui apare destul de rar, deşi credem că ea este definitorie umanității noastre. (12.VII.1971 – Tohan)

89 | O ALTĂ FAMILIE

Modul de conviețuire a omului de azi este într'o continuă schimbare. Familia lumii moderne, pe care am putea-o numi a Revoluției Franceze, pare să nu mai aibă nici o con-

sistență. Elemente noi, intrate în componența societății, au atins şi această unitate socială fundamentală.

De-a lungul veacurilor familia a generat biologic, economic şi spiritual. Dacă biologic lucrurile nu apar schimbate – deşi un factor mai mult moral, castitatea a dispărut în mare parte –, economic şi spiritual familia a fost înlocuită de alte unități ca uzina şi gruparea politică.

Fenomenul tehnic şi noul sistem de organizare a muncii a schimbat simțitor natura şi funcțiunea familiei. Dacă am considera numai integrarea femeii în munca obştească, această anonimă creatoare de valori, pe întreg cursul civilizației, şi ne-am putea da seama cât de puternic a afectat atât sistemul de relații, cât şi ordinea morală a vechii familii, poate chiar şi a unor unități supra-familiale.

Unii oameni mai aşteaptă, poate, o redresare a acestei instituții primordiale, dar nu este posibilă decât o nouă întocmire a ei. Familia nu va dispare, dar va căpăta alte forme care nu putem şti dacă vor fi mai bune, dar vor fi sigur mai corespunzătoare.

Maşina şi sistemul ei tehnocratic poartă, şi de astă dată, răspunderea; numai că această eroică şi sinistră activitate a omului nu şi-a spus încă deplin cuvântul. (14.XI.1971 - Bucureşti)

90 | ÎNGER CĂZUT

Omul de azi, al meu şi al tău deodată, pare că şi-a pierdut măsura.

Cât a avut conştiința puterii, dar şi pe aceea ale limitelor lui, a făcut din libertate şi creație, mijloace de progres şi împlinire. Rămânând pe aceste poziții, el a aspirat continuu, dar şi-a păstrat natura şi calitatea de om.

Succesul în lupta dusă pentru stăpânirea naturii l-a aruncat dincolo de ceea ce îi era îngăduit prin locul şi destinul său, vrând să devină supra-om. Mai mult decât atât: sigur pe el şi pe cuceririle lui, s'a vrut stăpân de lume şi de oameni şi poate fără să-şi dea seama şi-a însuşit atributele divine.

Omul de azi a uitat strigătul lui Pascal – om atât de mare între oameni – care-l arată ca pe o făptură infirmă, grandioasă şi mizerabilă. În lipsa lui de măsură, acest ghimpe al existenței, din supra-om a devenit ne-om şi din Dumnezeu, înger căzut. (15.XI.1971 - Bucureşti)

91 | OM ŞI SENS

Tot ce a creat omul în ordinea materială este un bun, dar nu în sine. Nici roata, nici becul electric, nici rachetele nu au o valoare în sine, chiar dacă ele sânt create de contactul nostru cu natura, dacă sânt adică spirit obiectivat.

Obiectele, sistemele sociale ca şi cele culturale, în genere, au o valoare prin sensul ce li-l dă omul care le-a creat sau le instrumentează.

Problema, rezolvată odată cu găsirea unui sens, naşte o altă problemă mai gravă: care sens? Aci apare nevoia de determinare a scopurilor şi mijloacelor prin care omul se împacă cu lumea atunci când prinde ceva din misterul existenței. (15.XI.1971 - Bucureşti)

92 | CE ESTE CULTURA?

Cultura naşte din întrebare, din dramă şi din sete de absolut. Ea pleacă din realitate şi se împlineşte în sensul ei, dar pe alt plan. Cultura nu poate fi realitatea dată, dar nici un

artificiu; ea este o creație a spiritului, profundă şi minunată ca viața şi lumea noastră.

O cultură nu se poate împlini decât dacă porneşte dintr'o aspirație sinceră şi păstrează o autenticitate perfectă. Omul de cultură este întotdeauna un tragic făuritor al unei lumi mai bune. (9.XI.1971 - Bucureşti)

93 | SENSUL CULTURII

Omul este o răscruce a existenței; căile sale sânt multiple, dar una singură îl împlineşte. Ca să fii om adevărat, trebuie să te apropii de Dumnezeu, trebuie să iei calea spiritului. Ca să iei calea spiritului, trebuie să iei calea culturii în înțelesul larg al cuvântului, în care intră religia, filosofia şi ştiința, literatura şi arta.

Cultura nu este un exercițiu gratuit, nu este un artificiu; cultura este o *cale a salvării* omului.

Cultura, rezultat al setei noastre de absolut, pune în funcție şi valorifică toate resursele noastre, ne exprimă esențele şi ne creşte peste hotarele obişnuite ale omului de toate zilele, prins într'un mediu de deprinderi materiale şi sociale.

Cultura este o manifestare umană, cu puternice rădăcini metafizice şi religioase. (9.XI.1971 - Bucureşti)

94 | OMUL ŞI CULTURA

Prin cultură, omul se pune în legătură cu isvoarele vieții şi ale existenței în genere. Prin cultură, el trăieşte şi cunoaşte cu adevărat atât natura (cosmosul) cât şi condiția rostului său spiritual.

Fără o dimensiune metafizică, fără transcendență, cultura nu este cu putință. Fără această poziție şi fără o filosofie

a scopurilor, nici ştiinţa, nici arta, nici politica nu se pot achita de obligaţiile lor ca ativităţi umane.

Indiferent ce activitate depune, omul trebuie să fie permanent condus de ideea rostului său în lume; activitatea cea mai modestă este un răspuns la marile întrebări.

(10.XI.1971 - Bucureşti)

95 | OMUL DE CULTURĂ

Omul de cultură este un frământat al întrebărilor şi un posedat al actului de creaţie. Numai un om cu suflet puternic şi cuprinzător cât toată lumea, numai acela care respiră realitatea întreagă şi are darul de a pătrunde în inima lucrurilor, în permanenţe, numai acela poate fi producător de cultură.

Cultura nu o creează erudiţii şi nici rafinaţii, ci o creează acei ce poartă în sufletul lor gândul suprem al împlinirii, pelerini ai absolutului cu chipul nimbat al sfinţeniei. Fără puritate şi credinţă, fără dragoste şi transfigurare, nu naşte cultura.

Omul devine fiinţă culturală pe calea lui „a face," dar numai atunci când merge sub semnul eternităţii.

(11.XI.1971 - Bucureşti)

96 | CERCETAREA FILOSOFICĂ

Cercetarea filosofică trebuie să pătrundă şi să exprime ceea ce stăruie mai mult, ceea ce este mai originar şi permanent în om, pentru că în primul rând despre el este vorba în filosofie.

Filosofia înscrie în problemele sale natura şi destinul omului, ceea ce impune studiul valorilor şi acela al scopurilor.

Omul care aparține lumii noastre este totodată un spin al ei, o prezență activă şi incomodă a existenței.

(13.XI.1971 - Bucureşti)

97 | FILOSOFIA MODERNĂ

În epoca modernă, filosofia a cunoscut forme hibride, tot mai îndepărtate de natura şi rosturile ei. Aşa a apărut filosofia ca enciclopedie, ca sinteză a ştiințelor şi ca epistemologie, ca exercițiu formal al inteligenței.

Filosofia nu poate ieşi din această situație, decât redevenind o disciplină nu numai a intelectului, ci şi a spiritului în genere, nu numai o teorie, ci şi o practică a căilor adevărului, călăuză a setei de absolut.

Filosofia nu poate rămâne la remorca ştiinței şi nu poate renunța la adevăratul ei sens, care este cercetarea omului. Ea nu gândeşte pur şi simplu, ci gândeşte pentru a crea, pentru a dirija natura umană către culmile cele mai înalte ale condiției sale. (13.XI.1971 - Bucureşti)

98 | FILOSOFIA ŞI VIAȚA

A filosofa este o activitate necesară pentru om, mai mult chiar, este o chestiune vitală. De aceea, cu toată lupta dusă de unele poziții moderne ale veacului XIX, de a reduce câmpul ei de cercetare în favoarea ştiinței şi de a minimaliza importanța ei pentru cultură şi om – aşa cum face azi Jean Piaget –, filosofia a apărut tot mai puternic între preocupările omului contemporan.

A filosofa înseamnă experiență intelectuală şi interioară deodată; ea naşte din chinul întrebărilor şi bucuria cuceririlor omului în fața misterului vieții şi continuă în as-

pirația găsirii adevărului şi sensului condiției noastre. Filosofia rămâne vitală, pentru că aşa sânt problemele ei pentru om.

Nu se filosofează de voie, ci de nevoie. Setea de cunoaştere şi creație, setea de absolut, inteligența ordonatoare întrețin flacăra filosofării şi împlinesc această floare a spiritului activ.

Într'o formă mai directă de mărturisire sau mai sistematică, cu caracter tehnic, filosofia rămâne o problemă de cunoaştere, de trăire şi acțiune. Pentru aceste motive, ea nu poate exista dincolo de problematica umanistă, dincolo de condiția şi destinul nostru ca oameni. (13.XI.1971 - Bucureşti)

99 | LOGICĂ ŞI OBIECT

În filosofia contemporană, logica ca sistem formal şi conceptul, nu exprimă realul, ci este însăşi lucrul.

Aci se fundamentează eroarea acestei filosofii idealiste *a outrance* şi de aici se alimentează antiumanismul său.

Logica e un mijloc de cunoaştere, ştiințifică; e mai mult chiar, e o cale prin care se stabilesc raporturi cu realitatea, cu lumea şi viața. Ca acest fapt să fie cu putință şi logica să funcționeze, între formele logice şi lumea obiectivă trebuie să existe o corespondență şi un sens comun. Logica, deşi abstrage, rămâne prinsă de realitate; ea nu există în afara lucrurilor, ca sistem formal şi realitate obiectivă ce se impune omului din afară.

Formalismul filosofiei contemporane este o alunecare în artificiu şi neființă. Logica este o parte dintr'o filosofie care vorbeşte despre om şi spirit, față în față cu realitatea obiectivă, la care participă şi pe care o interoghează.

(13.XI.1971 - Bucureşti)

MEDITAȚII 100-132

Activitatea politică, ce îşi are isvoarele numai în experiența istorică, are în vedere sistemul social; ea face instituții şi legi, sisteme şi scheme. În acest caz, politica păstrează un caracter administrativ şi face mai mult ordine decât creație.
Adevărata politică, aceea care dispune de o întemeiere morală, se desfăşoară sub îndemnul unor înalte aspirații ale omului, a cărui calitate este şi socială.
O politică orientată către materia sau forma socială va avea întotdeauna o tendință de supunere şi nivelare, pe când una orientată către om şi împlinirea rosturilor lui specifice, va putea deveni o politică liberă de dezvoltare armonioasă şi înălțare prin diferențiere, adică prin cultivarea unei aristocrații de spirit, forțând pe cei de jos să urmeze pe cei de sus („sus" în sens calitativ, nu social) şi nu invers, cum se întâmplă în primul caz.
În conducerea politică, omul trebuie să se folosească de experiența istoriei şi să aibă în vedere realitatea socială concretă, dar nu se poate opri aci.
Politica este o activitate deosebită, dar ea rămâne tot timpul subordonată moralei. Aceasta e logic şi firesc pentru că o societate, prin însăşi natura ei, nu poate fi dirijată fără o cunoaştere a condiției şi scopurilor specifice umane.
Politica e agentul important în ordonarea vieții sociale; ca activitate nu poate rămâne un instrument, nu poate guverna societatea dincolo de om, numai prin elementele empirice date, fără o profundă şi subtilă cunoaştere a naturii şi finalității umane.
Politica poate începe cu observarea concretului imediat,

dar trebuie să termine cu etica, cu filosofia umanistă.

(14.XI.1971 - Bucureşti)

101 | FENOMENELE COMPLEXE

Numai fenomenele simple se pot repeta; se repetă pentru că ele rezultă din condiţii uşor de îndeplinit. Fenomenele complexe – cum sânt cele din domeniul sociologiei şi istoriei, bunăoară – sânt rezultatul unor condiţii cu totul speciale şi multiple pe care doar o întâmplare neprevăzută le aduce la viaţă. Aşa se explică şi apariţia în istorie a marilor personalităţi, formule fericite ale vieţii.

Revenirea unor astfel de fenomene nu poate fi uşor prevăzută, ele fiind, în genere, fenomene *unice.*

(21.XI.1971 - Bucureşti)

102 | METAFIZICA

De câte ori metafizica a fost mai categoric înlăturată, tot de atâtea ori a urmat o adevărată explozie a ei.

Aceasta nu se poate explica, decât prin faptul că ea este ceva necesar naturii noastre intime, o respiraţie a spiritului, cum e şi poesia.

Metafizica nu poate fi înlăturată, pentru că ea este o manifestare firească a inteligenţei umane; ea apare ca o urmare a oricărei investigaţii ştiinţifice care vrea să formuleze o explicaţie dusă până la consecinţele ei ultime, adică o teorie. (22.XI.1971 - Bucureşti)

103 | MAREA ARTĂ

Privelişti luminoase, fragede şi misterioase.

Este un loc unde se întâlneşte rodnic lumea obiectivă cu

cea subiectivă, materia cu spiritul. Prima aduce tot ce are ea mai de preț ca forme şi măiestrie, date ale lumii concrete, iar a doua aduce sensul şi actul care transfigurează lucrurile, caută legea ascunsă a legii lor, le dă expresie şi le face să existe în alt fel, prin materie, dar dincolo de ea.

Arta creşte şi devine mare prin această întâlnire care duce la creația operei. Făptura şi Legea, ce ține lumea aşa cum e, şi sonda invizibilă a spiritului adâncit în misterul creației, pe cât de profundă, pe atât de fragedă şi discretă, aduc la viață marea artă. (23.XI.1971 - Bucureşti)

104 | ROLUL FILOSOFIEI

Ce vrea filosofia contemporană? Vrea, oare, să dea girul său unor condiții istorice ale omului – condiții de moment şi un temei teoretic tuturor demisiilor?

Filosofia nu are rolul de a explica situații de fapt – ceea ce revine ştiințelor sociale - şi cu atât mai puțin de a îndreptăți aceste situații. Ea nu poate da girul său unor forme maladive ale istoriei.

Omul trebuie reabilitat şi, înainte de el, trebuie reabilitată filosofia.

Această operă nu se poate face nici pe calea unei filosofii idealiste artificioase, la modă azi în Occident, şi nici pe calea unei filosofii care, îndreptată mai mult către realitatea concretă, cade într-o greşeală opusă, pentru că teoretizează şi idealizează o stare tranzitorie care nu poate să însemne o ancorare în realitate. O filosofie preconcepută, ca şi aceea care convine unor date periferice ale naturii umane, nu pot să reuşească într'o astfel de întreprindere.

Filosofia studiază condiția naturală şi spirituală umană,

studiază viața *în act* pentru a-i putea da răspunsul la marile probleme ce i le ridică poziția şi starea sa în lume. Filosofia este o ştiință universală, dar nu în sens cantitativ, ca enciclopedie a ştiințelor, ci în sens de ordonată cunoaştere a tuturor lucrurilor şi existenței. Omul este în centrul preocupărilor sale. (25.XI.1971 - Tohan)

105 | TRISTA CURSĂ A OMULUI

Cursa omului de azi a luat un caracter tragic; el s'a angajat pe un drum ce pare fără întoarcere şi pe care totuşi trebuie să îl părăsească, pentru a se salva.

Lumea contemporană, mai mult ca oricând, manifestă o totală desconsiderare a valorilor spiritului, o cădere a omului din planul divin al existenței, o demisie a practicei morale, o goană după plăceri şi o fugă de răspundere, pare să caracterizeze această lume.

Cultivarea binelui şi a frumuseții, conştiința demnității umane şi împlinirea unui destin superior, sânt tot atâtea piedici în calea apetitului neîmblânzit ce mână această lume de la spate, cu frenezia unui înger negru.

(23.XII.1971 – Tohan)

106 | OM ŞI SOCIETATE

La nivelul civilizației noastre, o societate este cu atât mai sus în formele ei de dezvoltare, cu cât acordă o mai mare încredere omului şi-i dă o mai largă libertate; fiecare exemplar uman trebuie să tindă către împlinirea sa.

Lumea modernă a căzut în două extreme, care sânt două erori: a început prin libertatea individuală totală (anarhism) şi a terminat prin absorbirea totală a individului-

lui (colectivism). Prima poziție a nesocotit dimenisunea socială a omului, care este implicată în natura sa. Cea de a doua a lichidat complet natura individuală, intimă şi concretă. În ambele cazuri, s'au simplificat lucrurile, impunându-se un fel de abstracționism.

Păstrarea libertății individuale şi integrarea în societate, împăcarea lor la un nivel superior este o problemă de o mare actualitate. Un aspect al marei crize contemporane ar fi îndepărtat. (27.XII.1971 – Tohan)

107 | MOARTE ŞI NEMURIRE

Prezența morții şi setea de nemurire sânt caractere ale condiției umane. Omul individual, concret şi viu, nu poate primi moartea cu satisfacție numai prin generarea continuă prezentă în lume; el nu poate accepta situația de verigă într'un lanț infinit, nu poate fi mulțumit de a consuma şi de a fi consumat.

Omul nu se împacă cu situația de instrument al naturii, ci vrea pentru sine un sens unic, personal, vrea nemurirea.

De aci naşte lupta pentru spirit şi drama. (10.II.1972 - Bucureşti)

108 | O EROARE GRAVĂ

Omul are o dimensiune socială, dar are şi prioritate în fața societății.

Eroarea gravă a timpului nostru, aceea de a explica omul prin societate, de a-l judeca funcțiune socială, vine istoric din eroarea individualismului iluminist, iar filosofic din naturalismul lumii moderne.

Omul nu este un „individ," o categorie biologică sau sociologică; şi dacă este acestea, ele nu apar ca definitorii.

Atomismul iluminist şi sociologismul marxist l-au transformat într'o entitate sau într'un obiect, într'un lucru lipsit de sens şi personalitate.
Omul este o existenţă complexă, concretă şi vie, este o făptură a cărui sferă depăşeşte genericul (biologicul) şi socialul pentru a se angaja în metafizic şi spiritual.
Gravitatea erorii vine din faptul că a trecut din planul teoretic al gândirii formale în acela al aplicării practice.
(22.II.1972 - Bucureşti)

109 | CONDIŢIE UMANĂ

Omul este un întreg; el este o unitate existenţială.
Omul este o fiinţă naturală, dar nu poate fi definit prin natură, este o fiinţă socială, dar nu poate fi definit prin societate. Natura şi societatea îi sânt condiţii, dar nu moduri de împlinire.
El este situat între real şi posibil, între existenţă şi creaţie; ca să existe, trebuie să creeze continuu, iar ca să creeze, trebuie să existe.
Omul posedă o unitate şi stabilitate principială; el trebuie să evolueze, să crească, dar în acelaşi timp să rămână el însuşi, acelaşi în schimbările ce se produc.
Omul este complex, este multiplu, dar toate acestea într'o mare unitate care îi dă chip – figură proprie – şi-l ţine viu în marea dramă a spiritului. (24.II.1972 - Bucureşti)

110 | TOTUL TRECE

Sub domnia ştiinţei şi tehnicei lumea a devenit, pentru noi, ceva cu totul relativ şi schimbător. Amorul geniu al timpului, care macină omul şi lucrările sale, stă la capă-

tul civilizației noastre. În locul absolutului s'a instalat relativul şi în locul existenței (ființa lucrurilor) s'a instalat schimbarea. Raportul normal între existență şi formele ei trecătoare s'a spart prin imperiul timpului, adică a tranzitoriului.
Nici o idee, nici o formă, nici o făptură nu are voie să se desăvârşească, ci numai să treacă şi cu ele lumea întreagă.
Totul se naşte pentru a muri, nu pentru a se împlini.
Maşina, viteza, viziunea cinematografică sânt singurele ce dispun. (27.II.1972 - Bucureşti)

111 | RECONSTRUCȚIE, CUM?

Lumea modernă şi contemporană se mândreşte cu un om învățat, care nu pricepe nimic (specializare, analiză, decupaj), cu o societate mai mult complicată decât complexă, cu o cultură pe cât de vastă, pe atât de sterilă.
La lipsurile manifestate ale unui raționalism uscat şi unui sentimentalist găunos, lumea modernă s'a angajat pe căile analizei matematice şi pe acelea ale scientismului. Pendulând între cerebral şi sensual, omul de azi îşi uzează în mod inutil funcțiile superioare, intelectuale şi morale.
Inteligența ordonatoare nu poate să apară decât susținută de complexa alcătuire a unui om total şi dinamica sentimentului nu creează fără o disciplină interioară şi un larg orizont spiritual.
Reconstrucție da, dar cum? (12.III.1972 - Bucureşti)

112 | DESTIN

Oamenii au în depozitul lor zăcăminte pe care ei înşişi nu le cunosc, şi atunci când ajung să le cunoască şi vor să

delibereze, viața şi-a făcut deja jocul cu ei. Ceea ce ştim sigur, e faptul că nu rareori se produc în mod neprevăzut puteri şi sentimente noi, situații noi pe un fond de aspirații active, pe o foame de frumusețe şi împlinire, poate chiar pe o dramă umană.

Cu toată puterea noastră de a hotărî liberi, se petrec uneori fapte care depăşesc această calitate a condiției umane, aşa dintr'o noimă a lucrurilor sau, când e cazul, dintr'o putere a harului ce coboară pe sufletul nostru. (16.III.1972 - Bucureşti)

113 | DRAGOSTE SPIRITUALĂ?

Dragoste spirituală pentru o femeie? Da, ea este cu putință, dar atunci ea cade pe chipul Madonei sau pe acela în care femeia e om, nu sex.

În dragostea pentru o femeie, prezența spiritului este absolut necesară pentru că numai pe această cale se transfigurează şi valorifică făptura ei, până în a o aduce în zona sacrului, pe ea - o femeie reală, întrupată, magnific iubită. Spiritul activ vine să desăvârşească viața noastră de oameni, nu de îngeri, de făpturi ce îşi doresc împlinirea pe toate dimensiunile date lor de condiția umană.

(17.III.1972 – Bucureşti)

114 | MAI MULTĂ POESIE!

Orice lucru, orice situație morală care aspiră la frumusețe, cere mai multă poesie.

Poetul păstrează legătura cu isvoarele vieții şi aspiră la desăvârşire. De aceea, totul la omul – poet, se petrece ca şi când lumea este creată din nou, făcută de la început. Fiecare lucru, fiecare fapt este privit ca străbătut de fiorii

eternităţii; marile sensuri sânt văzute şi în lucrurile mici.
Pentru poet, totul trebuie să aibă puţină poesie. Că e locul unde trăieşte sau lucrurile ce-l înconjoară, că e femeia iubită sau floarea din glastră, că e ştiinţă, artă sau filosofie, pentru ca ele să fie demne produse ale spiritului, trebuie să aibă puţină poesie.
Poetul nu pierde contactul cu lumea reală, dar o înbibă de mister şi o transfigurează. Realul lui e mai real într'un fel decât lumea senzaţiei; e realul ideii, a dragostei sau al încântării. (25.III.1972 – Bucureşti)

115 | DRAGOSTEA

Dragostea nu este apanajul unei anumite vârste, ci a unei naturi specifice, a unor spirite speciale, orientate.
Dragostea adevărată nu lucrează cu jumătăţi de măsură şi nici nu cere compensaţii; ea merge în mod deschis pe căile împlinirii.
Dragostea este tensiune continuă, este ascensiune până în piscul cerului; ea este în centrul spiritual al lumii.
(29.III.1972 – Tohan)

116 | SENS ŞI CONDIŢIE

Oamenii se caută şi se găsesc uneori neprevăzut în condiţii dramatice; raţiunea unor astfel de întâlniri nu este întotdeauna clară.
Ceva poate fi o împlinire în sens spiritual, dar nu şi în sens material obiectiv. Viaţa omului are mai multe planuri, de aceea prezintă deseori salturi şi rupturi dureroase care nu satisfac sensurile, nu satisfac ceea ce, de fapt, ar trebui să fie.

Adevărul este unul şi sensul este precis, dar nu întotdeauna se poate obiectiva, nu se poate realiza concret din cauza condiției exterioare. Contradicția este evidentă şi drama de neînlăturat. (21.IV.1972 – Bucureşti)

117 | ARTA DE AZI

Arta de azi se caută pe sine; ea vrea să fie nouă, dar nu vrea să exprime în limbajul ei această noutate. Spiritul nostru nu poate vorbi oricum.

Arta de azi e mai mult artificiu decât artă, pentru că îi lipsesc pilonii de susținere, adică aceia ai filosofiei şi moralei, care sânt în derută şi ele. Anarhia artei este anarhia spiritului.

Când arta se vrea artă nouă, după o demolare istorică atât de gravă ca cea de azi, trebuie căutată forma elementară şi originară a condiției spiritului uman, care aduce la viață arta. Înnobilată de un sens superior al valorilor estetice şi morale, arta poate răspunde unor nevoi corespunzătoare ale omului de azi şi de totdeauna.

Arta poate fi nouă şi actuală, rămânând esențială şi universală. (22.IV.1972 – Bucureşti)

118 | OAMENII ALEŞI

Numai oamenii excepțional dotați cunosc profund marile suferințe, ca şi marile bucurii. Sufletul lor este o mare orgă. Ei ştiu cât e de complexă şi contractorie viața noastră, dar ştiu şi cât de înaltă, de armonioasă şi sublimă este atunci când fluxul ei ne arată infinitele forme şi sensuri ce le deschide ochilor noştri.

Oamenii mari cunosc deplin suferința pentru că trăiesc

totul în adâncime, dar cunosc şi marile bucurii, pentru că spiritul lor puternic activ echilibrează contrariile, alungă nebunia jocului dezordonat şi eliberează spiritul de păcatul principal al duplicităţii.

Oamenii superiori prind ceva din inima lucrurilor şi fac din ele opere durabile. (23.IV.1972 – Bucureşti)

119 | OAMENII NU MAI ŞTIU

Lumea de azi l-a alungat pe Dumnezeu, a alungat religia şi metafizica, a alungat poesia.

Omul, bogat material şi sărac spiritual, aleargă obosit de aparenţe înşelătoare. Toate lucrurile sânt şterse, toate faptele sânt mărunte. E mult, e mult, dar nimic semnificativ.

Oamenii nu mai ştiu să se roage, nu mai ştiu să iubească, nu mai ştiu să trăiască şi nici măcar nu ştiu să moară; nu sete de absolut, nu atracţie secretă, nu dramatică întrebare.

120 | FAZELE TIMPULUI

Unii dintre oameni trăiesc mai mult în viitor, într'un viitor construit după aspiraţii, dar care nu corespunde decât rareori. Alţii trăiesc mai mult în trecut şi se hrănesc cu amintiri, în general - peisaj trist al regretelor. Foarte mulţi trăiesc în prezent, dar un prezent superficial, şi conduc - mişcătoare valuri izbite de malul neprevăzutului.

Trecut, prezent şi viitor, fac o unitate, fac un întreg al vieţii noastre spirituale. Deşi aparent atât de nedefinit şi inconsistent, prezentul este adevărata scenă pe care totul se petrece. Ca prezentul să aibă resurse bogate şi să scape de caracterul său variat inconsistent, trebuie să se angajeze în celelalte două faze ale timpului.

Prezentul, hrănit din isvoarele aşezate ale trecutului şi experimentat în orizontul deschis al viitorului, devine deplin creator şi grav ca însăşi viața în imponderabila şi dramatica ei desfăşurare.
În adevăr, trebuie să dăm o mai mare importanță prezentului desfăşurat pe aceste dimensiuni a timpului întreg, aşezare durabilă şi consum creator pe linia mare a destinului.
Numai cel ce trăieşte un prezent viu şi acut, angajat într'o nobilă responsabilitate poate valorifica timpul şi prin el viața. (24.IV.1972 – Bucureşti)

121 | PUTERNICI

Oamenii pot fi puternici. Puterea nu vine de la constituția fizică sau poziția socială. Ordinea naturală biologică are cuvântul ei de spus, ca şi cea socială, dar ordinea spirituală nu mai puțin şi sigur mai deplin. Moartea însăşi nu are putere în fața energiei interioare, pentru că ea se aşează şi pleacă, în primul rând, dintr'un suflet căzut.
Dacă e frumos să murim senini şi demni, adică sub o domnie a spiritului activ, nu e mai puțin frumos să trăim senini şi demni, în orizontul deschis al bucuriei de a exista. (25.IV.1972 – Bucureşti)

122 | ORIENTĂRI

În a doua jumătate a veacului trecut, în vremea scientismului şi ateismului, se făcea studiu ca scop în sine, se făcea erudiție, se făcea operă gratuită.
Astăzi, se încearcă o depăşire a acestei poziții pentru a se trece dincolo de acest „în sine," dar numai cu scop imediat material şi utilitar.

În adevăr, cunoaşterea trebuie să meargă dincolo de studiul în sine, dar nu atât pentru „producție," ci mai ales ca instrument de cucerire a înțelepciunii şi perfecțiunii morale. Spiritul vremii e în derută. (15.V.1972 – Bucureşti)

123 | PROGRESUL MORAL

Azi, mai mult ca oricând, se impune cu necesitate progresul moral, progresul persoanei umane.

Nu stăpânirea forțelor naturii, nu stăpânirea forțelor sociale, care amândouă au la bază mult apetit, nu gândul gloriei orgolioase şi nu domnia strălucirii luciferice, ci stăpânirea de noi înşine, înlăturarea subumanului ce ne arde ființa şi angajarea pe marile căi ale spiritului.

Viața omului este mult mai complexă, mai profundă şi misterioasă decât o trăim, inteligența mult mai cuceritoare decât rațiunea strict formală – utilă într'un orizont larg deschis -, setea de expansiune mult mai rodnică, dacă e afirmativ îndrumată pe căile albe ale spiritului creator.

Era mai bine ca omul să doarmă decât să fie treaz pe o metafizică a răului. (16.V.1972 – Bucureşti)

124 | AŞA SÂNT OAMENII

Aşa sânt oamenii: tu le dai nectar şi ei îți dau cucută. Poesia şi religia îi plictiseşte, înțelepciunea şi virtutea îi oboseşte, îndemnul la puritate şi lupta pentru spirit îi supără.

Aşa sânt oamenii: le plac senzațiile şi plăcerile periferice; atunci când doresc mai binele, îl caută acolo unde geme lumea de tristețe şi păcat, acolo unde domneşte tentația şi conduc aparențele înşelătoare.

Pentru ce a fost otrăvit Socrate? Pentru că a vrut să învețe

oamenii să judece corect şi să devină mai buni. Pentru ce a fost scuipat şi ucis Iisus? Pentru că a dat omenirii religia dragostei. (4.VII.1972 - Tohan)

125 | CIVILIZAȚIA ÎN DERUTĂ

Omul modern, ajuns la mare concentrație în omul contemporan, omul care a cucerit spațiul până la eliminare, şi a frânt timpul până la epuizare, nu mai poate trăi în confortul spiritual din vremurile trecute.

Amarul absurdului, exprimat de către unii filosofi şi scriitori contemporani, se întinde cenuşiu peste lumea noastră părăsită, într'un univers care tace, care nu răspunde nimic strigătului pascalian.

Omul a trăit milenii în cadrul unor idealuri care îi satisfăceau setea de absolut şi a unor sisteme de valori ce i-au hrănit spiritul, dând viață stilurilor de cultură şi epocilor. El are un confort material, dar nu mai are confortul unei vieți interioare, care îi dă încredere şi stabilitate. Ideile şi formele de viață în care omul vedea permanențele condiției sale nu au rezistat în fața unui timp care consumă totul.

Omul de azi este angoasat şi trăieşte sub sceptrul grijei, cum ar spune Heidegger. Până şi surâsul şi dragostea lui sânt amare, lumini cețoase pe fondul obscur al vieții, care îl alungă şi consumă.

Himerica poftă de senzație şi cuceririle materiale l-au dus în pragul unei distrofii a spiritului şi i-au clătinat civilizația. Ce-i lipseşte şi care e remediul, el încă nu ştie, ştie că un viitor necunoscut îl amenință şi-l sperie. Şi asta s'a întâmplat tocmai atunci când s'a socotit stăpânul lumii.

Sărmanul om! (6.VII.1972 - Tohan)

126 | OMUL ŞI CIVILIZAȚIA

Omul a creat civilizația, care este ca şi cel care a creat-o, grandioasă şi fragilă deodată.

Oricât de mari ar fi cuceririle materiale, ale civilizației, se meține şi creşte prin cuceririle morale, printr'o bună orientare a spiritului. Criza de azi, ca şi cele din trecut, îşi are cauzele în primul rând aci; omul, fiind socotit „sub vremuri," nu vrea să mai răspundă.

La o cădere a bunelor deprinderi, a purității sentimentelor şi conştiinței umane, urmează în mod firesc descompunerea. Pentru ca o renaştere să fie cu putință, nu este suficient „să facem ca lumea," adică să ne adaptăm moravurilor contemporane, ci trebuie să ne respectăm ideile directoare ale condiției omului, în funcție de un sistem de valori care să indice calitatea noastră morală şi să restaureze ordinea spirituală.

O civilizație, ca să poată dura şi progresa, nu poate merge nici pe moştenire - pentru că este un fenomen viu, nici pe aripile vântului istoric - pentru că este un fenomen spiritual. Fiecare generație are datoria de a o asimila şi recrea pe temeiurile libertății şi a responsabilității umane.

(8.VII.1972 - Tohan)

127 | INTERIOR ŞI EXTERIOR

Aşa cum am mai spus, lumea contemporană este angajată aproape în mod exclusiv în exterior, singurul impuls şi sens al vieții morale.

S'au ridicat critici şi s'au adus corecții; reparația nu vine, însă, ignorând lumea externă. O bogată viață interioară se produce nu numai printr'un dialog cu sine însuşi, ci

şi cu ceea ce dăinuie dincolo de noi, adică cu lucrurile. Situat între natură şi spirit, omul este superior universului creat, la care este obligat să participe, dar nu să i se supună într'un determinism riguros.
Omul suferă prin această natură dublă, ce îi aparține, şi se bucură în setea lui de absolut. Creația spirituală rezolvă conflictul. (14.VII.1972 - Tohan)

128 | OMUL ÎN LUME

Omul are conştiința de sine, de persoană concretă şi vie, dar are şi conştiința că există în lume, că face parte din ea şi că există în fața acestei lumi, pe care o judecă în mod obiectiv, ca pe o realitate din afară.
Pozița omului este tristă şi grea, în unele situații mizerabilă, dar această poziție are multe căi şi îi dă multe dimensiuni, îi dă privilegii deosebite. Prin condiția sa dublă, el face parte şi nu face parte din ordinea naturală; el este în inima lumii şi în afara ei, profitor şi creator al lucrurilor în mijlocul cărora există.
Omul cunoaşte şi dă un sens celor ce există şi acționează în spirit. Natura îi dă impulsul, iar spiritul direcția şi orizontul. (30.VII.1972 - Tohan)

129 | CRIZA LUMII CIVILIZATE

Civilizația noastră e în criză pentru că e în criză spiritul, pentru că a demisionat morala.
Revoluția Rusă, prin țărănismul ei, ori unde a ajuns a lichidat complet tot ce a creat în ordinea morală civilizația mediteraneeană, Greco-Latină şi Creştină.
Nu poate exista umanitate civilizată, fără respectul adevă-

rului, fără idee de justiție şi libertate, fără dragostea de om şi respectul persoanei morale, individ sau națiune.
Fără credința în iubire şi frumusețe, fără respectul legilor morale şi juridice, fără cultivarea unei conştiințe superioare, nu e cu putință refacerea lumii de azi şi a demnității omului civilizat. (5.VIII.1972 – Tohan)

130 | PREZENȚA ABSURDULUI

Scriitorii şi filosofii absurdului cred că incapacitatea inteligenței face ca viața omului să apară atât de contradictorie şi nedemnă.
Poate că nu atât lipsa unei inteligențe atotcuprinzătoare a dus la criză şi cădere, ci mai sigur orientarea spiritului nostru, orizontul în care viața noastră se desfăşoară. Chiar dacă există o inteligență ordonatoare capabilă să descifreze timpul şi să indice ieşirea din impas, care să redea omului încrederea în natura şi forțele sale creatoare, elementele obscure ale fondului subuman – nu numai declanşate, dar şi cultivate – duc la disperare şi ruină.
Aci e Creştinismul mare şi regenerator: dominanta spirituală încercuieşte şi încearcă să reducă la tăcere acest fond prolific al răului. (6.IX.1972 - Bucureşti)

131 | DIN NOU ABSURDUL

La început a fost absurdul, adică la început au fost Kafka, Beckett şi Camus, sau poate a fost Heidegger. Acum, o altă generație pare că s'a angajat să facă apologia absurdului. Cei de mai sus au fost profeții unui nou crez, în limitele căruia lucrează agenții tuturor contrastelor şi contradicțiilor, a lipsei de sens şi a desordinei; în fond, ei au

fost profeții şi stimulenții crizei spiritului contemporan. Că viața nu se supune integral rațiunii şi că procesul inteligenței poate fi deficitar, nu ar însemna o situație prea gravă deoarece nu totul intră în domeniul ştiinței şi voinței omului. Absurdul există pentru că nonsensul şi moartea există, adică cea mai mare absurditate. Dar de aci până la a face dintr'o infirmitate o filosofie şi a ignora grandoarea omului, este o cale lungă pe care susținătorii nedemnității vieții, au cultivat numai spini.

Dacă răul există şi maladia există, ca prezențe active ale naturii şi condiției umane, nu înseamnă că sântem în ireparabil şi că o fundamentare a vieții morale pe aceşti piloni este inevitabilă. Crearea Logosului de către Socrate, şi a culturii spiritului de către Iisus, au marcat tocmai încercuirea absurdului şi a răului principal, nu cultivarea lor, cum fac astăzi tristele figuri ale desordinei şi lipsei de sens.

Avem în față de rezolvat o problemă de orientare a spiritului, nu de cunoaştere, o problemă de metafizică şi morală, nu una de logică. (7.IX.1972 - Bucureşti)

132 | UNIVERSUL EXISTENȚEI

Universul existenței este universul real în sens de concret, este acela al indivizilor şi al actelor de desfăşurare, al evenimentelor. Fiind supus hazardului şi condițiilor specifice, fiind supus jocului vieții al libertății, el poate produce un lanț de forme şi de acte singulare, care nu se poate reproduce întocmai. Omul este prins aci şi nevoit să se angajeze într'o mare şi imprevizibilă deschidere de condiții particulare.

Această stare a sa poate duce la absurditate, dar nu poate

duce la ordine şi creaţie. Datele lumii concrete în desfăşurare, forme şi acte, pot fi cunoscute şi orientate, pot fi supuse unei inteligenţe ordonatoare, care nu întotdeauna este raţiune pură. Universul existenţei, concret şi activ, poate fi cunoscut şi viaţa noastră îndrumată printr'o laborioasă disciplină intelectuală şi sufletească. La lumina unor principii, a unor idei directoare, omul reuşeşte să intre în stăpânirea unor arte, a unor practici ce valorifică tot ce este durabil investit în natura lucrurilor şi înnobilează caracterul progresiv al naturii şi destinului uman.

În momente de criză ca cel prezent, omul se salvează printr'o bună orientare a spiritului, prin responsabilitatea ce o are în faţa istoriei şi a conştiinţei sale. Forţele obscure trebuiesc îngrădite, pentru a lăsa liberă vocaţia sacrală a omului. (8.X.1972 - Bucureşti)

MEDITAȚII 133-165

pagina 84

133 | CRIZA CONTEMPORANĂ

Criza contemporană este sigur cea mai mare şi mai profundă din istoria civilizaţiei. Un întreg sistem de valori, forme şi norme de viaţă, activităţi materiale şi spirituale, toate se schimbă fundamental.

Sânt azi în lume adevărate mutaţii ale condiţiei omului, care dramatizează pe cei supuşi tradiţiei şi dezorientează pe cei luaţi de apele viitorului.

Răul de care noi suferim nu poate fi remediat decât prin *găsirea unei noi formule de viaţă*, care să satisfacă Legea universală şi condiţia concretă a naturii umane.

(20.IX.1972 - Bucureşti)

134 | KRONOS

Formele, ca şi condiţiile, sânt tot mai puţin durabile. Datele noi şi viteza fac ca viaţa omului să devină precară. Trăim o epocă în care omul fuge continuu, fără să ajungă undeva.

Procesul gândirii se produce tot mai dezordonat. Ideile directoare vechi nu mai corespund, iar cele noi dispar înainte de a ajunge să se fixeze. (20.IX.1972 - Bucureşti)

135 | SOCRATE

Genial în studiul naturii, omul este slab dotat în cercetarea condiţiei sale spirituale şi sociale. Metoda matematică l-a făcut să stăpânească natura, dar nu şi propriul său destin.

„Cunoaşte-te pe tine însuţi" a spus Socrate, dar omul modern nu vrea să ştie decât rosturile lucrurilor ce-l pot satisface la nivelul senzaţiilor şi plăcerii.

Şi astfel s'a construit o nouă catedrală: uzina.

(23.IX.1972 - Bucureşti)

136 | INSTABILITATE

Omul nu mai are un sistem de referințe la ceva stabil, definit, care să-i poată ordona gândirea şi viața interioară.
Datele noi ale istoriei contemporane l-au purtat pe om până la derută şi oboseală; aşa au luat naştere filosofia absurdului şi refugiul în extremisme ca pansexualismul şi amoralismul lumii de azi.
Sântem în fața posibilului, a unui posibil anarhic şi dezolant. (2.X.1972 – Bucureşti)

137 | ÎNTRISTATA CUCERIRE

Ştiința a progresat imens şi prin consecința ei, tehnica a satisfăcut nu numai nevoile materiale ale omului, ci şi orgoliul său de cuceritor.
În adevăr, avem un confort material, nu însă şi unul spiritual. Cunoaşterea ştiințifică e valabilă, dar e în parte; ne lasă la mijlocul drumului.
Ştiința nu ne-a spus încă, şi nici nu ne va spune, ce este bine şi ce este rău, nu ne-a indicat scopurile şi nici căile ce ne duc la locul unde putem fi salvați. (14.X.1972 – Bucureşti)

138 | ŞTIINȚĂ ŞI TEHNICĂ

Ştiința şi profitorul ei cel mai răsfățat, tehnica, au angajat omul şi civilizația pe o cale pe cât de neprevăzută, pe atât de periculoasă.
Aşa cum s'a mai spus, această situație este explicată prin devansarea progresului material față de cel spiritual; am putea spune chiar că, în veacul acesta atât de lăudat, raportul lor merge în sens contrar: cu cât sântem mai bine utilizați, cu atât ordinea spirituală şi morală cade.

Omul este nedemn de puterile ce le stăpâneşte; omul de azi e un sălbatec cu puteri dumnezeeşti; uneori face chiar figura lui satan. (2.XI.1972 – Bucureşti)

139 | DOMINAREA INSTINCTELOR

Revoluțiile au folosit massele pentru că merg sub dominația instinctului, care are o dublă față: putere şi iraționalitate. Viitorul omenirii va trebui să ajungă la dominarea instinctelor – eliminarea nu este cu putință şi nici necesară – prin conştiința şi rațiunea superioară a condiției noastre, a lucrurilor şi lumii întregi.

În acest fel, se vor putea reduce la minim actele de violență, absurditatea şi negația. Lucifer nu va mai avea material de construcție ca azi. (4.XI.1972 – Bucureşti)

140 | DICTATURA

Atunci când oamenii s'au dovedit a fi incapabili de a organiza fluxul vieții sociale şi imprevizibilul pe care ea îl deține, au recurs la dictatură.

Situația a devenit mai sigură şi mai comodă: acolo unde spiritul era prea îngust, s'a simplificat realitatea şi s'a redus omul.

În acest fel, s'a ajuns la dogmatism în conducere şi la conformism în masse. Rămăsese o singură problemă: omul şi viața socială trebuiau stăpânite! (7.XI.1972 – Bucureşti)

141 | INCERTITUDINE

Incertitudinea este o caracteristică a vremii noastre. Temeliile civilizației sânt zdruncinate şi omul nu mai ştie cine e şi încotro merge.

Formulele sânt parțiale şi efemere, cunoaşterea limitată, pe un conținut complex care nu se lasă raționalizat, un conținut continuu alimentat de elemente şi forțe noi, pe care omul nu e capabil să le ordoneze, cu toată aparatura şi informatica de azi.

Nu este, oare, o eroare de sens, de orientare?

(15.XI.1972 – Bucureşti)

142 | LIMITELE ŞTIINȚEI

Universul uman, care e material, dar şi spiritual – în primul rând spiritual – nu poate fi determinat pe cale ştiințifică.

Ştiința, atât cât poate rezolva, merge pe efectuat, pe ceva care s'a depus şi fixat; ea poate spune unele lucruri, dar nu totul în legătură cu omul şi destinul său. Ştiința nu poate experimenta viitorul, nici spiritual, nici temporal.

Ştiința contemporană a creat noi dificultăți cunoaşterii. Ea a depăşit sensualismul, dar nu şi raționalismul. Atunci când nu a mers pe observație şi experiment, cunoaşterea ştiințifică a speculat în limitele impuse de o metodă abstractă şi artificioasă. Ea a intrat într'un domeniu impropriu, acolo unde numai filosofia, poesia şi artele sânt la ele acasă. (24.XI.1972 – Bucureşti)

143 | TIMP ŞI ISTORIE

Cu toate că s'a înarmat cu dialectica hegeliană, marxismul nu a reuşit să explice importanța factorului timp; el nesocoteşte timpul eterogen al istoriei care a creat şi va mai crea alte forme ale civilizației.

Cuvântul „istoric" înseamnă, pentru marxişti, nu linia sinuoasă, dar durabilă a civilizației, ci un prezent concret,

care odată definit explică totul; ei nu permit să judeci timpul în fazele şi epocile lui istorice, timpul dincolo de „moment," care nu poate fi decât socialist.

De aceea, actul revoluţionar în desfăşurare este totul; dincolo de societatea comunistă nu mai e nimic!

(2.XII.1972 – Bucureşti)

144 | BARBARIE ŞI CIVILIZAŢIE

Barbarul luptă împotriva civilizaţiei; structura şi orizontul lui nu o poate suferi.

Barbarul vrea mişcare continuă – aşa sânt toţi nomazii – el vrea schimbare fără oprire; el demolează, nu construieşte, impulsionează, nu ordonează. Barbarul iubeşte absurdul, pentru că iubeşte declanşarea, indiferent de loc şi sens, indiferent de forme şi valori; el nu simte nevoia de a construi, pentru că a construi înseamnă a cunoaşte cu anticipaţie, a raţiona corect şi până la sfârşit, a viza stabilitatea până în limitele permanenţelor.

Barbarul nu poate suferi civilizaţia pentru că îi încercuieşte fondul subuman. (7.XII.1972 – Bucureşti)

145 | UMANITATEA NOASTRĂ

Odată cu criza spirituală a vremii, se face tot mai simţită şi degradarea raporturilor dintre oameni; ordinea veche s'a descompus, dar cea nouă s'a stabilit. Cei mai mulţi oameni cred că întâmplarea, arbitrariul şi ceea ce e mai grav, fondul subuman, e liber să se dezlănţuie de aci înainte.

Libertatea şi sinceritatea sânt văzute în această perspectivă: totul e posibil.

Raporturile dintre sexe, în marea lor majoritate, sânt la un

nivel mizerabil. Nu vorbim de raporturile întâmplătoare ale străzii, dar unde e nobila instituție familială?

Căsătoria de azi poate fi, în cel mai bun caz, o condiție confortabilă pe plan economic şi sexual, dar cu totul deficitară pe plan moral şi spiritual. O mentalitate libertină lasă loc tuturor formelor şi îngăduințelor, dincolo de demnitate şi răspundere.

Umanitatea acestui act, care pune serios bazele unei existențe depline a omului şi aş spune îndeosebi a femeii, nu se mai poate valorifica prin elementele subumane din noi, ci prin esențele concentrate în florile unui spirit bine cultivat ce ne poate înbucura şi împlini universul căruia aparținem ca natură umană.

Lumea de azi crede în plăcerea imediată a senzației, pe care o variază şi o amplifică la infinit, până la uitarea celor mai elementare obligații, necunoscând nici măcar limitele îngăduitului.

Rafinamentul cu care ne mândrim şi aşa-zisa estetică a civilizației, care pot urca trepte considerabile, nu pot rezolva marile probleme ale spiritului şi umanității noastre. Artele însăşi nu mai pot răspunde unor nevoi fundamentale, pentru că rupând legătura cu ordinea morală şi metafizică a lucrurilor, au devenit în cel mai bun caz artizanat.

(10.XII.1972 – Bucureşti)

146 | IDEALISM – MATERIALISM

Prezența materiei în condiția umană nu poate fi negată pentru că omul există întrupat. Sânt gânditori care socotesc viața materială a omului ca un rău; răul apare atunci când materia este văzută ca singura realitate şi ca unicul

scop al vieții noastre. Materia, în sine, nu e nici bună nici rea; ea este pur şi simplu. Materia devine bună sau rea, element pozitiv sau negativ, după felul cum o interpretăm şi valorificăm noi, oamenii.

Întrucât este o condiție naturală a vieții omului, materia nu poate fi alungată, ci doar folosită ca mijloc către înaltele trepte ale trăirii morale şi spirituale. Omul nu este spirit pur (înger) şi nici materie pură (piatră), ci o făptură complexă la întretăierea a mai multe sfere de existență; această poziție ne poate da dreptul să socotim materia ca necesară, cu condiția să nu acopere întreaga suprafață a naturii umane.

Şi dacă aşa stau lucrurile, se înțelege că activitățile sale ca şi instituțiile ce le organizează nu sânt întotdeauna corespunzătoare tocmai pentru că în funcțiunea lor nu pot satisface natura complexă şi nu rareori misterioasă a omului, nu-l pot valorifica. (16.XII.1972 – Bucureşti)

147 | EXPERIENȚE ALE FILOSOFIEI

Marile sisteme filosofice ale veacului trecut, pozitivismul şi materialismul, au recunoscut nevoia unei filosofii a cunoaşterii şi a naturii, dar au înlăturat voit o filosofie a acțiunii şi scopurilor, o filosofie a destinului uman.

Pozitivismul, mai conştient, a dat naştere „sintezei subiective," iar materialismul, mai consecvent, îndepărtând teoretic orice metafizică, s'a transformat practic într'o religie, adică tocmai în ceea ce a desconsiderat.

(16.XII.1972 – Bucureşti)

Unde e poetul, artistul sau filosoful mare al vremii noastre? Ce spun susținătorii absurdului? (23.IV.1972 – Bucureşti)

148 | LUME ŞI VIAŢĂ

Omul joacă între lumea exterioară şi cea interioară, între senzaţie şi armonia stabilă a sufletului însetat de absolut.

Amorul propriu şi apetitul îl poartă către o viaţă febrilă, în care totul se manifestă în mod dubios, în care timpul se consumă fără rost şi culoare.

Lumea e făcută să fie prezenţă activă şi viaţa să fie trăită moment de moment, esenţial. Dar această stare nu poate fi cucerită fără o anume disciplină interioară, fără un exerciţiu unde conduce un dublu act al inteligenţei şi dragostei.

(23.IV.1972 - Bucureşti)

149 | O LUME ÎN VITEZĂ

Oamenii de azi sânt grăbiţi, aleargă să cucerească o himerică fericire, desfiinţând viaţa, fără vreo putere de întoarcere. Timpul este consumat, fără ca speranţele noastre să fie satisfăcute; oamenii se grăbesc irosind tot ce macii au deja bun în cuprinsul lor.

Nu e cu putinţă o viaţă spirituală „pe fugă" şi nici om – umanitate fără o activitate creatoare a spiritului. Liniştea şi ordinea interioară nu pot să vină decât pe calea unei înţelepte aşezări de echilibru şi armonie în care să rodească orice pas, orice prezenţă activă.

Oamenii vor să ia în fugă tot, să ia deodată şi să ajungă acolo unde nu e decât risipă şi deznădejde amară.

(24.IV.1972 - Bucureşti)

150 | LUME ŞI OM

Lumea este cum este şi rămâne aşa, chiar dacă mâna omului intervine; numai dacă ar putea-o zămisli din nou, s'ar

mai putea schimba.Lumea există şi se guvernează prin legile ei durabile, pe care omul le poate schimba, pentru că el însuşi există în lume şi face parte din ea; ca parte, nu o poate construi din nou. Făptură gravă şi tristă prin dezechilibrul dintre aspirație şi putere, omul poate trăi bucuria de a exista în lume, dar numai atunci când are conştiința calității lui.

Ceea ce variază şi se schimbă mereu, ridicând principial problema, este poziția omului în fața lumii, este poziția spiritului activ care nu o vrea numai cunoscută dar şi cucerită. Dacă există istorie, dacă există epoci, perioade şi stiluri de viață, aceasta vine din pozițiile şi formele pe care le îmbracă conştiința, din acidul nestăpânit al ideii şi voinței umane.

Şi aci apare gradul de valabilitate al unei concepții care poate aduce împlinirea sau degradarea unor forme de viață. Spiritul ne poate salva, dar ne poate şi nărui.

Omul în lume poate fi magnific numai atunci când îşi respectă condiția. Aspirațiile lui trebuie să rămână în uman. Sete de absolut da, dar nu în figură de înger negru; atunci se prăbuşeşte. (27.IV.1972 - Bucureşti)

151 | PROBLEME ALE CRIZEI

Occidentul civilizat a dat din cuceririle sale popoarelor primitive sau mai puțin evoluate, popoare în plină revoluție, care încearcă să se angajeze în viața internațională, dar a dat tocmai ceea ce a făcut ca această civilizație să intre în criză: tehnica şi confortul.

Nu a putut da altceva din două motive, care sânt şi două deficiențe ale termenilor angajați. În primul rând, orizontul spiritual, sistemul de valori şi stilul moral de viață al

Occidentului sânt azi într'o evidentă criză, iar în al doilea rând, partenerul Asiatic sau African are nevoie de o îndelungată experiență pentru a putea să-şi însuşească o nouă ordine morală şi spirituală, până la fundamentarea unei mentalități şi structuri determinante, ceea ce nu se întâmplă atunci când e vorba de tehnică şi consecințele ei în ordinea materială.

În fața acestei situații, se pune în mod firesc o întrebare: dacă cuceririle materiale pot să aibă un caracter destructiv în echilibrul unei lumi de mari experiențe şi tradiții ale spiritului, aşa cum e cazul Occidentului civilizat, ce vor deveni aceste cuceriri cu o forță de necontestat, într'o lume care nu dispune de aceste date îndelung experimentate, aşa cum sânt popoarele „în curs de dezvoltare?"

Chiar dacă în lumea occidentală nu mai guvernează azi, ca în trecut, acelaşi orizont spiritual şi sistemul său de valori, ele constituie un tezaur moral care a creat o sensibilitate şi o structură ce pot determina din adâncimi formula şi sensul noului ciclu istoric, dându-i totodată unele garanții de umanitate.

Dar acolo unde acest fond depus prin vremuri nu există, ce se va întâmpla şi cum vor fi folosite imensele forțe materiale de care aceşti oameni vor dispune tot mai mult?

(24.XII.1972 - Bucureşti)

152 | OMUL, TRESTIE GÂNDITOARE

De la Descartes până la Auguste Comte şi ultima etapă a filosofiei Renaşterii s'a crezut în raționalitatea lumii şi în cucerirea adevărului total, s'a crezut într'o raționalitate perfectă în ce priveşte raportul dintre om şi univers.

În veacul nostru, această încredere de cuprindere şi cucerire a raţiunii a căzut; aşa au apărut diversele filosofii ale absurdului şi nihilismului.
Să fi fost singura ieşire cu putinţă?
Fantoma iraţionalului a stat tot timpul deasupra capului nostru, chiar în perioadele raţionaliste şi idealiste; aceasta, însă, nu indica anularea a tot ceea ce a cucerit inteligenţa şi raţiunea. Să nu uităm omul pascalian, omul trestie gânditoare, adică adevărata noastră grandoare; şi Pascal nu a fost un raţionalist.
Profeţii absurdului sânt astăzi într'o mare întrecere. De ce aceia ai reconstrucţiei nu se pot manifesta?
(17.XI.1973 - Bucureşti)

153 | ŞTIINŢA ORGOLIOASĂ

Azi, ştiinţa e marea cuceritoare şi nimeni nu se îndoieşte de puterile ei. Numai că, odată cu marile ei cuceriri, neştiutul nu seacă; incongnoscibilul şi imprevizibilul sânt doar alungate.
Aceşti spini dureroşi ai condiţiei umane menţin vie metafizica şi religia, poesia şi arta.
Cunoaşterea religioasă este directă, spontană şi multiplă, într'un fel de suspendare a timpului; sânt concentrări ale spiritului, care fac salt în eternitate. (21.XI.1973 - Bucureşti)

154 | VIAŢA NOASTRĂ

Dacă viaţa aşa cum o petrecem deseori, încarcerată de propriile noastre dorinţi, ne arată atât de mizerabili, e numai pentru că ne-am trădat destinul.
Să căutăm locul unde spiritul nostru se scutură de poveri-

le fondului subuman şi devine izvor de energie creatoare, locul unde putem urca toate treptele bucuriei.

(27.XI.1973 - Bucureşti)

155 | RESPONSABILITATE

Omul este responsabil în fața conştiinței sale şi în fața lui Dumnezeu. Este însă responsabil şi în fața istoriei, ca o consecință a responsabilității față de celălalt şi față de cei ce vin după el pentru împlinirea omului „în veac."

Omul de azi e trist, de o tristețe amară, e mai îndurerat şi singur ca oricând; el nu înțelege bine ce se întâmplă dar simte din adâncimi venind un vânt rău. (27.XI.1973 - Bucureşti)

156 | DIALECTICA

Se vorbeşte mult de dialectica lui Hegel. De ce nu dialectica lui Pascal? Hegel, care identifică conceptul cu realitatea (idealism), reduce contradicția la o schemă, o formulă logică. Pascal formulează o dialectică spirituală, realitate vie, o dialectică concretă.

Credem că Pascal e mai aproape de viață, de istorie şi morală. (30.I.1974 - Bucureşti)

157 | PREZENȚA ABSURDULUI

Scriitorii şi filosofii absurdului cred că viața omului este lipsită de rațiune, este contradictorie până la absurd, ceea ce o duce la nedemnitate; ei nu cred în puterea omului şi a inteligenței sale ordonatoare.

Poate că nu atât lipsa unei inteligențe atotcuprinzătoare a dus la criză şi la cădere, ci mai sigur orientarea greşită a spiritului nostru, orizontul în care viața se desfăşoară.

Chiar dacă ar exista o inteligență capabilă să descifreze datele complexe ale timpului şi să indice calea ieşirii din impas, elementele obscure ale fondului subuman, atât de puternice şi active azi, pot să întrețină şi să conducă omul la disperare şi ruină. (17.II.1974 - Bucureşti)

158 | ALUNGAREA RELIGIEI

Religia alungată aduce în loc o altă religie sau ceva asemănător, o pseudoreligie; aşa se prezintă comunismul, care este dogmatic şi intolerant.

Prin dureroasa lege a pendulării în istorie, s'a produs un lucru şi mai grav: religia dragostei este înlocuită de una a resentimentului.

Sentimentul religios şi setea de absolut aparțin naturii umane. (21.III.1974 – Bucureşti)

159 | OM ŞI TRANSCENDENȚĂ

Creştinismul este o religie a dragostei şi a libertății; dar dacă e a libertății, e şi a responsabilității.

Construit pe aceste principii, relația om – Dumnezeu înseamnă acțiune reciprocă. Omul aderă, dar şi asumă răspundere, mereu cu ceva de împlinit. Da, între natura umană şi cea divină este o legătură dublă, care se rezolvă în misterul creației.

Omul este la rădăcina însăşi a lucrurilor, a existenței; numai atunci când el învinge limitele lui materiale, învinge şi marea singurătate impusă de aceste limite.

Cum? Creştinismul a răspuns prin introducerea lui Dumnezeu în istorie şi comuniunea spirituală între om şi existență. (23.VI.1974 – Slănic Moldova)

160 | CETĂȚEANUL FLORENTIN

De când ilustrul secretar florentin, Machiavelli, a eliberat politica şi a făcut din ea „o ştiință,” această activitate s'a produs dincolo de orice îngrădire morală: adevăr, justiție, demnitate umană. Oricând în politică s'au practicat metode nefaste, dar nici când ele nu au devenit principale pentru un om sau o societate, ca azi.

Conştiința omului modern nu a mai fost tulburată, decât de spectrul insuccesului; totul e permis, dacă se câştigă partida.

Oare cetățeanul florentin, şi toți discipolii săi agravanți, nu şi-au dat seama de însemnătatea marelui adevăr exprimat de Aristoteles, că politica e o fiică a eticii? (7.XI.1974 – Bucureşti)

161 | PRIMATUL POLITICII

În regimul comunist, cine a pierdut sectorul politic, a pierdut totul. Oricât geniu ar manifesta un om pe plan intelectual, moral sau estetic, el nu poate reuşi nimic în afara activității politice, care reprezintă de astă dată valoarea primă.

Concepția burgheză, care manifesta practic un primat al economicului, fiind o concepție liberală şi tolerantă, a permis o autonomie a valorilor; concepția comunistă acordă drepturi suverane politicului, care dispune de celelalte valori în mod absolut.

Primatul politic, în acest fel înțeles, reduce câmpul de experiență a omului şi manifestarea dimensiunilor sale fundamentale, iar caracterul său sacral duce la intoleranță. (7.XI.1974 – Bucureşti)

162 | SETEA DE ADEVĂR

Omul contemporan nu are nevoie de ştiinţă, filosofie sau artă, valabile în sine, prin care adevărul să poată fi cucerit, aşa cum au făcut bunăoară Grecii antici.

Deşi mult invocate, aceste activităţi sânt doar instrumente ale producţiei sau conducerii. Practicismul modern nu le-a mai socotit utile în planul cunoaşterii.

Dincolo de fructificarea lor în ordinea materială, valorile culturii sânt o hrană spirituală necesară omului; ele îl pot înălţa şi crea mari bucurii. (9.XI.1974 – Bucureşti)

163 | CEVA MAI DEPARTE

Azi nu mai poate fi vorba de capitalism şi nici de socialism, nu mai poate fi vorba nici de rasă, nici de clasă. Ce caută omul e ceva mai departe, e ceva mai sus, peste toate acestea.

Clădirea civilizaţiei slăbeşte ca la un cutremur şi oamenii se urăsc pentru că sânt din alt neam sau se urăsc pentru că aparţin altei clase. Ura este şi ea o floare a spiritului, dar al cărui spirit?

Prea puţini sânt oamenii înţelepţi şi buni, iar când apar sânt daţi afară din cetate.

Oamenii au nevoie de ceva care e mai departe şi mai sus. Pentru a ajunge însă acolo, trebuie să iubeşti mult şi să suferi. (9.XI.1974 – Bucureşti)

164 | GRECII VECHI

Grecii vechi au premers creştinismului, din multe puncte de vedere. Li s'a reproşat că erau prea legaţi de Cosmos şi că şi-au făcut zei după chipul lor.

Grecii vechi au iubit frumusețea corporală, dar această frumusețe venea din una spirituală, venea din aspirația către perfecțiune.
De aceea, poate sânt uneori prea idealişti şi abstracți.
(12.XI.1974 – Bucureşti)

165 | A FI ACTUAL

Oamenii țin să fie cât mai „actuali,” fără discernământ, fără oprire.
Dar ce înseamnă actual? Se poate răspunde: aşa cum face toată lumea. Dar ce face toată lumea? Merge în pas cu vremea. Care vreme, aceea care se consumă sau aceea care înmugureşte? E una, e alta sau amândouă împreună?
Ce înseamnă a fi actual? Să trăieşti în tranzitoriu, în instabilitate? Care viață, aceea a senzației sau aceea a fantomelor?
A fi actual înseamnă să cucereşti permanențele în realitatea vie a concretului! (5.X.1974 – Bucureşti)

MEDITAȚII 166-198

pagina 102

166 | MAREA REVOLUȚIE

Marea revoluție nu e nici cea Franceză, nici cea Rusă. Ea nu a trecut nici prin Place de la Concorde şi nici prin Piața Roşie. Marea revoluție a trecut prin Ghețimani şi Golgotha, de aceea este tot timpul vie, profundă.

Marea revoluție e în ordinea spiritului, e lupta împotriva minciunii şi injustiției, împotriva falsului şi a împilării. Marea revoluție vrea o țară în care să sece isvoarele răului, vrea o țară în care puritatea, dragostea, iertarea şi caritatea strălucesc mai tare ca Soarele dimineții de vară.

(9.X.1974 – Bucureşti)

167 | SENS TRAGIC

Condiția omului a avut întotdeauna un caracter tragic; tragicul se naşte din responsabilitatea în fața unui destin plin de contradicții, şi în care prezența morții este activă.

Epoca de progres ştiințific şi tehnic, pe care o trăim, a dat vieții noastre un sens tragic pe o dimensiune capitală, specifică vremii. Niciodată în lungul istoriei nu s'a făcut atât de sensibilă, până la anxietate, caducitatea lucrurilor. Timpul a ajuns în adevăr devorant: nimic nu-i rezistă.

Omul celorlalte epoci, putea vorbi de anume permanențe, chiar în sens istoric. Ritmul în care formele de viață şi valorile se schimbau era lent, greu perceptibile pentru durata unei vieți. Azi, totul pare caduc, efemer. Lipsit de un orizont definit, omul nu mai poate stabili o ierarhie de valori, nu poate exprima un ideal, o perspectivă care să-i poată angaja energia sufletească şi încrederea. Fiecare relativ devine un absolut şi absolutul se sfarmă cotidian.

Cuceririle ştiinței, şi replica ei, tehnicismul contemporan,

a creat unul dintre cele mai grave forme ale tragicului condiției umane.
Sântem în poarta unei mari epoci istorice sau sântem în plină aventură? Un lucru e sigur: civilizația este în derută.

168 | DIMENSIUNI

Un om, cu cât este mai inteligent şi mai sensibil, cu cât este mai vast experimentat, cu atât trece mai greu prin întâmplări, socotite de către cei mulți ca banale.
De ce? Pentru că el participă în profunzime la toate datele ce le oferă viața în marea ei complexitate. (16.V.1975 – Bucureşti)

169 | CONTRASTE

O floare e mai strălucitoare decât un bec şi o femeie e mai frumoasă şi mai cuceritoare decât o rachetă; acolo unde lipseşte misterul, nu există frumusețe.
Oamenii tehnicizați sânt nişte existențe mizerabile, cu sufletul steril. (12.VII.1975 – Bucureşti)

170 | O MARE DURERE

Sântem un neam de oameni inteligenți, talentați, muncitori, un neam de oameni buni şi ospitalieri, care din păcate nu are dreptul la viață. A te naşte Român este *o mare tragedie;* nu ți se acordă decât dreptul la o viață negativă, uneori nici atât.
În aproape 2000 de ani de existență – etnică, nu statală - au avut linişte şi au fost respectați doar vreo 70 de ani (1864 - 1938), epoca Caragiale cu eroii ei - poate pe nedrept caricaturizați - a fost, în fond, epoca noastră de aur.

(15.VII.1975 – Bucureşti)

171 | RUŞII

Ruşii nu pot ieşi din nenorocire prin natura lor, prin structură şi destin, ţarişti sau sovietici, ei rămân aceiaşi. Mai grav e, însă, faptul că acolo unde ajung, duc nenorocirea cu ei.

Evreii au jucat un rol atât de important în revoluția Rusă, nu este oare o întrebare ce trebuie pusă?

(27.VII.1975 – Bucureşti)

172 | ATÂTA VREME

Atâta vreme cât omul merge pe instincte şi pe senzații – fie ele plăcute –, atâta vreme cât merge pe apetit şi pe înclinații fără control, el cade din umanitate, atâta vreme cât cucereşte lumea şi viața numai pe calea succesului, fără demersul rațiunii şi spiritului, omul nu mai este om şi cade în apele tulburi ale răului.

Nu poți exista ca om, fără sete de absolut; aşa se depăşeşte efemerul şi plânsul păcatului. (4.VIII.1975 – Bucureşti)

173 | UN OM CAUTĂ PE CELĂLALT

Omul îşi simte influența până la infirmitate şi atunci caută împlinirea, omul simte trecerea lucrurilor până la recele morții şi atunci caută permanențele.

Dragostea este aceea care ne poate rezolva condiția, pentru că este energie universală şi temelie a existenței; dragostea vine din misterul creației.

A fi în dragoste înseamnă a stărui în lumea ființei; ea ține lucrurile vii şi ne poartă spre împlinire. În fața trecerii lucrurilor, omul vrea să dureze: fiecare moment, fiecare clipă este o încercare de a exista. Tot dragostea biruie

timpul care macină totul şi dă clipei ceva din eternitate. Un om caută pe celălalt! Ce poate, oare, să însemne aceasta? Căutarea rodnică este aceea care duce la împlinire şi fericire.
Dar câţi dintre oameni reuşesc să experimenteze conştient aceste dimensiuni ce sânt fundamentale condiţiei noastre? Sinceritatea nu este îndeajuns - ea lasă loc întâmplărilor. E necesară o disciplină a spiritului, care să ducă la înţelepciune şi virtute. (17.VIII.1975 – Bucureşti)

174 | URA ABSTRACTĂ

Ei au ieşit în afara umanităţii prin uciderea lui Hristos şi aşa au rămas; spiritul lor nu poate duce la religia dragostei. Au purtat în ei şi dincolo de ei puterile negaţiei, au suferit şi au adus suferinţa pretutindeni unde au ajuns.
De două milenii, istoria e sbuciumată de lupta dintre Hristos şi antihrist. Ultima şi marea cucerire a spiritului iudaic a fost comunismul rusesc, reuşind să scoată şi acest popor în afara umanităţii.
Evreii sânt stăpâniţi de o ură abstractă; urăsc pe toţi acei care nu sânt ai lor şi nu sânt în slujba lor. Un popor care nu ştie să iubească şi de aci nu poate să ierte.
Nu l-au recunoscut pe Dumnezeu şi au fost părăsiţi.
(2.VIII.1975 – Bucureşti)

175 | TEHNICA, FENOMEN UNIVERSAL

Tehnicişţii dau un caracter universal şi total acestei activităţi umane. O scot din locul cuvenit în scara de valori, din raporturile ei normale, şi o fac activitate primă, care domină nu numai domeniul economiei, ci şi pe acela al moralei.

Cei ce văd viața omului fundată pe activitatea tehnică, fac nu numai o eroare științifică, ci şi una politică; ei cred că un trib primitiv, dacă şi-a însuşit tehnica, devine civilizat şi astfel numai în câteva decenii Uganda poate sta pe picior de egalitate cu Franța.

Multe noduri dezolante mai are şi materialismul contemporan! (7.IX.1975 – Bucureşti)

176 | EPOCA NOASTRĂ

Epoca noastră este, în adevăr, interesantă prin drama umană ce a angajat-o, dar are în substanța şi atmosfera ei ceva vulgar, ceva necurat şi morbid.

Omul trebuie să lupte pentru o viață intelectuală şi interioară ordonată, pentru puritatea mijloacelor şi pentru demnitatea sa morală. (18.X.1975 – Bucureşti)

177 | PROGRESUL MATERIAL

Se vorbeşte mult despre progres şi este considerat inevitabil. Dar acest progres inevitabil cunoaşte mijloace care neagă direct scopurile pentru care luptă, ceea ce creează o stare de mare tensiune şi dramatică contradicție.

Progresul material nu duce nici măcar la folosință; e ceva care ne aparține mai mult formal, fără să ne împlinească. Invers, lucrurile par să fie mai aproape de adevăr deoarece omul nu-şi mai aparține; el a devenit prizonierul propriilor sale creații.

Progresul material nu poate compensa căderea morală şi destrămarea orizontului spiritual. Natura umană nu se limitează la biologie, ci se manifestă esențial în contact cu lumea durabilă a spiritului. (4.X.1975 – Bucureşti)

178 | TEHNICA

Tehnica este o activitate bună în sine, ca şi ştiinţa, care o fundamentează, dar omul îi conferă un caracter sacru şi salvator. Numai că este funcţie de sens, are calitate dincolo de puterea ei transformatoare materială.

Tehnica, devenită tehnicism, este o degradare a civilizaţiei şi condiţiei umane. (9.X.1975 – Bucureşti)

179 | CUM SE POATE IEŞI

Omenirea nu poate ieşi din marea criză prin care trece, decât dacă renunţă la materialism, atât teoretic, cât şi practic. Căderea omului şi civilizaţiei sale aci îşi are originea.

Nu ştiinţa şi tehnica sânt vinovate, ci orizontul spiritual în care ele se produc. Lumea modernă a pierdut ierarhia valorilor şi a distrus armonia dintre cunoaştere şi înţelepciune. (14.X.1975 – Bucureşti)

180 | LUMEA DE AZI

Lumea de azi e foarte activă şi febrilă, dar este goală, fără substanţă şi tristă. Omul obţine mai mult, chiar prea mult din exterior, şi îşi pierde libertatea pulverizându-se în toate direcţiile şi fără rost sau cu unul periferic.

Pentru omul rămas om, căutător al unor date permanente, e desgustător să-şi reducă elanul la forme şi chipuri ce nu-l pot ajuta cu nimic la găsirea sensului. Chemarea sa sună în gol, ca o trompetă spartă ce lasă în urmă un scâncet, nu un cântec de slavă. (17.IX.1975 – Bran)

181 | CE TREBUIE

Pentru ca viaţa noastră să fie suportabilă, trebuie să-i gă-

sim un sens, trebuie să-i stabilim coordonatele în interiorul unei ordine convenabile spiritului director.
Acolo unde nu mai lucrează tradiția, trebuie să lucreze sforțarea proprie. Viața noastră nu poate ieşi din obscuritate şi întâmplare decât prin cucerirea unei noi ordine spirituale. (17.IX.1975 – Bran)

182 | O ALTĂ NATURĂ

Tot timpul ni se vorbeşte despre natură; care natură? Aceea din care se scoate țiței, cărbune, metale şi alte bunătăți ca acestea; omul îi smulge inima şi îi curăță podoabele, supunând privirii noastre o natură moartă.
Râurile devin lacuri de acumulare, pădurile cherestea, iarba şi florile produse chimice. Apa nu mai spală pietrele în dans şi cântec, sămânța nu mai sparge pentru a naşte viață, cerul nu lasă mană, ci şuvoaie murdare.
E de preferat Luna lui Eminescu, celei descoperite de cosmonauți, şi atmosfera unei naturi tainice, celei prezentată de meteorologi. (18.IX.1975 – Bran)

183 | LIBERALISM ŞI DEMOCRAȚIE

Liberalismul este deficient, nu pentru că acordă libertate lumii noastre, ci pentru că îi acordă numai pe cea exterioară. Această libertate poate fi egalată cu un determinism marxist, de tip social-democrație.
Problema libertății omului nu se poate rezolva în aceste limite; ea trece dincolo de sfera juridică sau politică, direct în metafizică şi etică.
Egalitatea oamenilor este o idee respectabilă, dar cum? În fața legilor, în fața justiției!

Oamenii sânt inegali între ei; aşa e natura lor, caracterul şi aspirațiile lor; aşa e în familie, în societate şi în fața lui Dumnezeu. Contradicțiile de aci se nasc.
Ideologiile lumii moderne, dorind egalitatea oamenilor, merg în practică la o egalizare a lor, ceea ce duce la uniformizare şi cădere. Egalizarea oamenilor este un nonsens şi o utopie care, aplicată, distruge atât individul, cât şi societatea. (17.X.1975 – Bucureşti)

184 | RENAŞTERE

Lumea contemporană a dorit confort, a dorit o viață de abuzuri supusă apetitului. Oamenii se încurcă în propriile lor lucrări şi aspirații. Nu se mai deosebeşte binele de rău, nici lumina de întunerec. Aparențele înşelătoare sânt mai atractive decât esențele.
Renaşterea cere simplitate şi profunzime, cere o mai mare apropiere de natură, atât în sens material, cât şi spiritual.
Să ne păstrăm în vecinătatea lui Dumnezeu.
(24.X.1975 – Bucureşti)

185 | ABSTRACȚIONISMUL

Civilizația modernă, în cele mai multe dintre activitățile ei, are un caracter abstract, chiar şi atunci când este dăunător (arta, politica).
Sigur că a fost necesar să se lucreze cu concepte, cu cifre sau forme abstracte, care vor să spună ceva despre realitate. Numai că acest fel de a cunoaşte, atât de util, îndepărtează omul de realitate; lucrurile devin reci şi uscate şi acest mod de a cunoaşte reduce conținutul sufletesc al omului.

Este cu putinţă o repartiţie? Sigur că da: lumea de contact direct cu lucrurile şi viaţa. Există o stare, i-am putea spune, o logică internă a realităţii, care o face să fie aşa cum este, adică complexă şi plină de mister, care trebuie să fie însuşită.
O plasare a noastră directă în inima lucrurilor ne poate înviora cunoaşterea şi punerea în contact cu permanenţele.
(25.X.1975 – Bucureşti)

186 | O VIAŢĂ SUPERFICIALĂ

Sântem mândri de reuşitele noastre tehnice şi avem motive, că ne uşurează viaţa materială, dar nu vedem golul sufletesc ce-l lasă în urmă. Marea tehnică a ultimului veac ne grăbeşte ieşirea din umanitate.
Casa-bloc, cu chipul artificial inexpresiv şi obiectele ei fabricate în serie, a luat locuinţei omului atât înfăţişarea echilibrată şi de bun gust, cât şi conţinutul său spiritual.
Casa personală, construită sau moştenită, era un produs care păstra ceva din natura înconjurătoare şi ceva din natura intimă a celui ce o locuia, era o sinteză a mai multor forme şi forţe care îi dădea un mod propriu de a fi. Casa personală, putem spune, că ea însăşi avea o personalitate.
Modul de a convieţui în cetatea modernă aduce cu sine şi o sărăcie a vieţii de relaţii; aglomerări de indivizi care trăiesc izolaţi; calitatea relaţiilor este impusă de stradă, de magazin şi stadion. Însăşi starea de a fi social suferă, parcă; adunarea de lume multă nu înseamnă şi comunicare.
Dar ce este cinematograful, televiziunea şi fotografia? Toate sânt artificii care satisfac un mare grad de comoditate al vieţii omului, dar care alimentează din plin superficiali-

tatea şi izolarea. Teatrul, orchestra simfonică, opera şi baletul sânt servite la domiciliu, apariţie ce dă omului doar iluzia unor comunicări ale ideii şi spiritului. Cu două mii şi cinci sute de ani în urmă, teatrul Grecesc făcea massele să participe la un spectacol unde era prezent şi şeful statului, marii învăţaţi şi artişti ai timpului. Participarea la spectacol era mult mai profundă şi mai activă, chiar în societăţile la nivel etnografic (ceremonii magico-religioase, obiceiuri), decât în epoca cinematografului şi televizorului.

Fotografia joacă un rol considerabil în societatea noastră, utilă în biologie şi fizică, dar nu trebuie să uităm că, pe alt plan, ea a luat locul lui Tizian şi Holbein în portretistică, a lui Cl. Laurrain şi Corot în peisagistică.

Sigur, noutăţile pomenite mai sus şi multe altele, satisfac nevoi ale omului modern, atât de vitregit, dar prin prezenţa lor trebuie înţeles că nu mai poate fi vorba de progres, ci de funcţionalitate, cale pe care omul este servit, dar şi sărăcit ca existenţă morală şi spirituală.

Civiliaţia modernă tehnicistă ne serveşte mereu *ersatzuri*.

(17.XI.1975 – Bucureşti)

187 | ARTA ŞI PRACTICISMUL

Lumea modernă e orientată practic, şi în acest fel năzuieşte la cucerirea puterii care, obişnuit, este înţeleasă în sens material. Lumea de azi are un punct de vedere utilitar: omul cunoaşte pentru a domina.

Acest punct de vedere, însă, reduce natura şi sensul lucrurilor, într'un fel le şi ignoră. Universul nostru este sărăcit şi omul, în mod firesc, devine un animal care consumă.

În aceste condiții, arta nu are un climat propriu, nici de producere, nici de manifestare. Pentru a exista, arta are nevoie ca această deviație unilaterală şi periferică să fie înlăturată; este necesară o altă viziune care să redea universului misterul existențial, să transfigureze lucrurile şi să redea artistului demnitatea.

Arta nu poate înflori în condiția ce i-o oferă practicismul şi economismul vremii noastre. Ea apare şi creşte acolo unde spiritul activ transcende mizerabila şi efemera noastră condiție. (20.XI.1975 – Bucureşti)

188 | DARURILE

A dărui ceva înseamnă un *act de jertfă*, iar a jertfi înseamnă a rupe ceva din sufletul tău, din ființa ta. Darul nu este un obiect material, ci spiritual; el nu poate fi schimbat şi nici înapoiat. Ce să schimbi şi să înapoiezi? Partea de suflet şi de jertfă, partea de conținut spiritual, care e însuşirea de fond a darului?

Mai mult decât atât: darul este şi un *legământ*, o prezență activă între tine şi celălalt, o cale şi un semn de unificare a două ființe. Când fac un dar, mă dăruiesc, iar când primesc un dar, mă împlinesc.

Materializate sau nu, darurile nu pot fi înapoiate pentru că sânt un omagiu, sânt ofrande ale unor sentimente profunde, sânt spirit din spiritul cel mai elevat. Darurile sânt un adevărat tezaur a celui ce le-a primit şi a celui care le-a oferit. (22.XI.1975 – Bucureşti)

189 | SEMNIFICAȚIA GESTULUI

Un gest mai distant sau mai intim este, în primul rând, un

act efectuat, iar în al doilea rând, o deschidere către ceva nou, către o altă situație care nu există în realitate, dar este posibilă.

Cine se oprește la gestul primar, la actul efectuat, închide totul, şi face din el un act de materializare. Gestul este un act, dar este şi un limbaj pentru ceea ce va veni, este, adică, un act de creație în sensul posibilului.

Gestul, privit ca fapt în sine, este lipsit de conținut, e un act material, dar privit prin semnificația lui este un act spiritual, cu mari deschideri spre ceea ce poate fi în sens de depăşire a realului dat, în sens virtual. Gestul de moment este interesant numai prin ceea ce aduce el nou şi face posibilă creația.

Real şi posibil, actual şi virtual sânt cei doi termeni ai dramei umane, dar tot de aci se deschide şi calea salvării noastre. (29.XI.1975 – Bucureşti)

190 | OMUL ŞI NATURALISMUL

Naturalismul a băgat omul şi filosofia lui într'un impas dramatic. A pune omul în aceeaşi ordine cu piatra, planta şi animalul, înseamnă a reduce omul, înlăturându-se ceea ce constituie natura sa proprie.

Fizica nu poate explica omul, şi nici biologia. Materialismul contemporan, fie el „ştiințific" se impune prin constrângere, nu prin orizontul lui, nu prin înțelepciunea de care dispune. Omul redus al acestei filosofii este dramatic şi desolant.

Materialismul nu poate explica nici măcar planta, dar cu atât mai puțin omul. Omul cade dincolo – pe o treaptă superioară – de fizică şi biologie, şi dacă mai este ceva din

acestea, ele sânt altceva decât piatră, plantă sau animal, datele lor fiind umanizate.

Omul este în lume şi din lume, dar printr'un salt calitativ el se situează pe o treaptă superioară proprie şi reuşeşte, în acest fel, să aibă o existenţă care îi aparţine în mod specific şi integral; el se manifestă într'o prezenţă divină, o adevărată *participare* la această realitate.

Fără prezenţa activă a spiritului, fără Dumnezeu, omul nu poate exista *ca om.* (12.XII.1975 – Bucureşti)

191 | DIN NOU OMUL

Omul este o răscruce a existenţei şi sâmburele însuşi al acestei lumi create; el închide şi deschide orizonturi prin capacitatea sa de a fi activ spiritual.

Deşi parte din lume, el este lumea însăşi în întregul ei, microcosmos în care divinitatea îşi exprimă esenţa şi fixează permanenţele.

Între om şi celelalte fiinţe nu este numai o deosebire de treaptă evolutivă, ci de esenţă. (12.XII.1975 – Bucureşti)

192 | ACTIVITATEA OMULUI

Activităţile omului sânt diverse, dar sensul lor este unic. Toate trebuie să contribuie în felul lor, nu numai la „bunul traiu," ci la împlinirea destinului său, la mântuire.

Orice activitate, de la acelea care privesc condiţia materială – tehnica şi complexul ei –, până la acelea care privesc condiţia şi ordinea sa spirituală – mai adevărată cu cât este mai proprie şi intensă – este chemată, în final, să rezolve problema omului integral, atât pe plan istoric, cât şi pe cel metafizic şi religios. (20.XII.1975 – Bucureşti)

193 | CULTURALIZARE

Acest termen impropriu, şi de mare circulație, a adus la viață o activitate care anulează cultura ca act superior de creație. Culturalizarea nu este altceva decât organizarea produsului cultural, după sistemul societăților de binefacere.

Cultura nu poate exista şi rezista numai printr'un proces de socializare; fără un impuls personal al omului de elită, fără actul de creație al efervescenței spiritului, cultura decade, şi devine doar un bun de consum standardizat.

Culturalizarea dă rețete pentru consumatori, pentru masse; sensul ei este difuzarea. Pusă în aceste condiții, cultura moare. (25.XII.1975 – Bucureşti)

194 | OM ŞI CULTURĂ

Prezența omului înseamnă, în primul rând, prezență spirituală, prezență care verifică, transformă şi dă sens lucrurilor şi vieții. Omul a însământat cosmosul din care el face parte, într'un mod cu totul propriu, creând o nouă ordine.

Prin cultură, omul a construit un univers aparte şi a schimbat lumea la față. Cultura este spirit obiectivat în relația omului cu existența. (17.XII.1975 – Bucureşti)

195 | CE ÎNSEAMNĂ CULTURA?

Cultură poate să însemne idee (credință), poate să însemne formă şi poate să însemne actul salvării. Ce nu poate să însemne? Cultură nu poate să însemne acțiune practică asupra lumii materiale exterioare.

Cultura ca idee, ca act de aderare este un fenomen care

manifestă un plus de creştere şi deschidere a persoanei umane. Cultura, ca formă, este un fenomen istoric, întrupare a ideii în forme concrete, care poate duce la stiluri de cultură. Dar cel mai important este cazul când cultura lucrează ca act al salvării, adică atunci când duce la eliberare, la împlinire şi mântuire.

Cultura nu înseamnă aplecare asupra lumii exterioare, materiale, şi nu înseamnă meşteşug, tehnică transformatoare asupra naturii. Scopul culturii este, dimpotrivă, o aplecare asupra omului şi activităţii lui spirituale, este un act de alimentare şi înobilare sublimă a omului prin contactul direct cu Dumnezeu.

Ştiinţa şi tehnica nu pot să însemne un fenomen de cultură şi cu atât mai puţin rezultatul lor, confortul şi progresul material. Meditaţia metafizică şi experienţa religioasă sânt singurele care deschid căile către Dumnezeu şi fac posibilă cultura; fără apropiere şi cooperare cu divinitatea, nu există cultură. (14.XII.1975 – Bucureşti)

196 | TRECERE ŞI STABILITATE

Criza istorică ce se consumă sub ochii noştri este de o mare profunzime, credem că e cea mai profundă din câte au existat. Şi nu e de când se vede, ci de un secol întreg. Dacă am fi mai exigenţi, am putea-o socoti de la Revoluţia Franceză, secolul al XIX nefiind decât un sbucium continuu în căutarea unei formule şi unor instituţii ce ar putea să dea un caracter de stabilitate istoriei contemporane. Cât va dura această stare nimeni nu ştie precis, dar sigur va dura încă mult.

Pe toate dimensiunile vieţii şi în toate activităţile omului

s'au produs perturbări grave care au dat epocii un mare grad de instabilitate, adevărate stări maladive. S'au manifestat o serie de religii ca acelea ale ştiinţei, artei sau politicii (comunism).

Lucrurile în lume, în adevăr, se trec şi nimic nu pare mai dureros decât trecerea lor. Omul caută un punct de sprijin pentru a opri această instabilitate care poate să însemne uneori creaţie, dar poate să însemne deseori moarte. Procesul vieţii şi formele întrupării, atunci când sânt îndelungă vreme prezente, pot constitui pentru om profunde suferinţe.

În orice caz, instabilitatea gândirii şi a formelor vieţii, nu pot constitui un ideal aşa cum s'au arătat după Hegel şi Marx; am putea spune chiar că ele constituie un fond de mare tragedie. (17.XII.1975 – Bucureşti)

197 | MIRACOLE

Odată un om s'a dus într'o poiană, undeva la munte. S'a întins pe un covor de iarbă verde şi a pornit să-şi plimbe gândurile pe întinsul moşiei lui interioare. În această stare, a rupt o floare modestă din marea lume ignorată a naturii. A privit-o cu atenţie, mai îndeaproape, străbătută de un fascicol de lumină solară; ceva nou, ceva necugetat de frumos s'a deschis ochilor: era o inflorescenţă cu petale transparente, filigrame de forme şi culoare de parcă nu ar fi fost materie densă, ci o lumină, o lumină când mai precisă, când mai vaporoasă, ceva real, cu o transparenţă de ireal. Prin această modestă floare, omul a călătorit în univers şi s'a apropiat de misterul creaţiei.

Altădată, cineva a privit cu atenţie ochii unui copil, în ca-

drul şi cu toată ornamentația lor de pleoape şi gene, umbrite şi alunecoase. Acolo, în ochii copilului, a descoperit o lume întreagă şi s'a desfătat cu aceeaşi minune de măiestrie a naturii: linie în arc, culoare şi mişcare, profunzime şi suplețe, ceva fin şi aburit fermecător, ceva care se vede şi se bănuie, ceva care spune mult despre lumea aceasta a noastră şi despre marele meşter necunoscut: ochii oglindă a sufletului!

Într'o zi, venea din tumultul marelui oraş. Când s'a apropiat de locuință, a privit o femeie în mers: a durat puțin, 2 - 3 minute, mersul acesta, mersul unei femei pe care nu o cunoştea, pe care nu o ştia, nici ea pe el şi nici măcar nu-i prinsese ceva din înfățişare, pentru că o intrare de bloc a înghițit-o pe nesimțite.

Din nou un fapt banal, un mers. Dar omul nu a înțeles ce a fost: dans, cântec, lumină pe ape mişcate de-o adiere? Eleganța mişcării, odată cu linia corpului, pasul odată cu vibrația aerului, joc continuu de forme şi expresii vii, putere a frumuseții care se face pe sine şi pe alții: aceasta a fost! (3.VIII.1981 - Poiana)

198 | DRAGOSTEA, FIOR RELIGIOS

Când iubeşti pe cineva cu adevărat, te dăruieşti în aşa fel încât nu-ți mai aparții; trăieşti pentru celălalt. Dragostea adevărată este o dăruire integrală; această dragoste, ca să existe, cere putere de jertfă.

Dragostea aduce o schimbare calitativă în viața de toate zilele a omului, iar făptura iubită devine un exemplar uman deosebit: totul e nou, totul e frumos, totul e superior.

Fiece ridicare de pleoapă, fiece zâmbet, fiece cuvânt, fiece

mişcare sau pas făcut, arată ceva tainic pus acolo de la început, care nu pot fi altfel, adică mai frumoase decât sânt. În puține cazuri dragostea este străbătută de un *fior religios*; numai aşa dragostea trece de actul cunoaşterii, pentru a se angaja în acela al împlinirii; iubind în acest fel, omul simte în trăirea lui ceva de natură divină care apare sub semnul Maicii Domnului.

Față de ființa trupească şi spirituală trebuie să avem emoția profundă şi enigmatică, pentru că se vede în ea pecetea genezei, pentru că se vede taina existenței şi frumusețea ce nu se alterează; toate darurile ce le descoperim aparțin celui mai mare artist de dincolo de timp: Dumnezeu.

Dragostea vine dintr'o sete de nemurire. (19.XII.1981)

MEDITAȚII 199-231

199 | DRAGOSTE ŞI ADEVĂR

Unde e dragostea, e adevărul şi unde e adevărul, e Dumnezeu. Când iubim pe cineva, îl slujim pe Dumnezeu.

Când o femeie iubeşte, devine vestală; ea face din focul dragostei un altar. Dragostea mare se deschide sub semnul unei revelații; atunci Dumnezeu este în noi! (20.XII.1981)

200 | CE ESTE DRAGOSTEA

Dragostea nu este în funcție de împrejurări, dragostea nu este aventură, ci act de aderare totală şi permanentă. Dragostea cere puritate şi devotament.

Dragostea vine aşa: un salt calitativ într'o altă lume.

Dragostea adevărată schimbă calitatea omului; ea vine ca o lumină pură ce face din noi altceva decât ce am putut să fim înainte ca ea să-şi aşeze minunata domnie.

Transfigurarea ființei adorate este de o necesitate absolută; fiecare gând, fiecare act, fiecare mădular apar într'o altă lumină. Când iubim cu adevărat, trecem totul prin aerul pur al divinității. (26.I.1982 - Bucureşti)

201 | TRON CERESC

Doamne, de ce oamenii pe care îi iubim sânt atât de frumoşi? Lumea este încântătoare şi câştigă în strălucire tot mai mult atunci când zborul sufletului nostru se apropie de tronul ceresc al dragostei.

Acolo e lumină multă şi graiul vine de la îngeri.

(5.II.1982 - Bucureşti)

202 | DRAGOSTEA, ACT SPIRITUAL

O femeie nu se defineşte, în primul rând, prin sex şi nici

bărbatul; umanul este superior pentru că redă esența şi universalul vieții noastre.
Dragostea sexelor poate fi înflăcărată, dar ca ea să fie umană, spunem mai mult decât vigoare biologică, spunem act spiritual şi transfigurare.
Dragostea poate să implice viața sexuală, dar nicicând nu naşte şi nu se întreține prin aceasta. (20.II.1982 - Bucureşti)

203 | DRAGOSTEA CUCEREŞTE LUMEA

Frumusețea vieții vine cu dragostea, cu acea dragoste elevată prin care ne putem împlini. Fără dragoste, ne simțim singuri, ne simțim ca'ntr'un pustiu; sufletul se risipeşte într'un alean nesfârşit.
De ce să simțim golul, şi nu frumusețea creației?
Să fim buni, să fim calzi şi să iubim deplin lumea creației divine? Aşa vom cuceri viața şi sensul ei; dacă iubim, ne putem dărui, dăruindu-ne, creştem în cerul deschis al binelui suprem! (27.II.1982 - Bucureşti)

204 | REALISMUL ÎN DRAGOSTE

O tânără femeie a recomandat iubitului ei să fie mai realist în dragoste, dar nu a mărturisit ce poate să însemne aceasta. Bărbat sau femeie, e bine de ştiut ce fac din dragoste, atunci când sânt oameni „realişti:" senzație şi plăcere fiziologică.
Calificarea nu a fost prea fericită, cuvântul „realism" având un caracter ambiguu; gândul a mers în altă parte decât la locul dorit: îndepărtarea unor exagerări ce se pot produce în planul advers.
Marea dragoste este dominată de spirit, şi numai pe aceas-

tă cale ea creează o muzică interioară şi duce la transfigurare, nu la exaltare, cum a crezut tânăra femeie. Exaltarea frânge echilibrul interior, ea fiind, prin dezordinea ce o produce, o adevărată maladie, în timp ce dragostea dirijată spiritual aduce la viaţă *o lume nouă dimensionată metafizic şi religios;* starea euforică care se produce în acest caz, nu este exaltare, ci o vibraţie ce duce la împlinire.

Îndepărtarea exagerărilor maladive nu trebuie să stingă calitatea superioară a dragostei, care este o taină şi o cale a absolutului; marea dragoste schimbă însăşi calitatea întrupării. Dragostea nu este ceva la nivel omenesc şi comercial, ci o lumină care transformă totul prin legătura ce o păstrează cu transcendenţa. (3.IX.1982 - Bucureşti)

205 | DARURILE FEMEII

Am privit femeia ca pe un dar dumnezeiesc. În lumea noastră, femeile sânt venite cu darurile dragostei şi ale puterii de transfigurare. Femeile ne insuflă setea de adevăr şi bunătate, de încântare a vieţii, de imn al creaţiei în lumea aceasta trudită. (4.IX.1982 - Bucureşti)

206 | DINCOLO DE PLĂCERE ŞI ESTETICĂ

Pentru a da un sens superior dragostei, e necesar un efort de mare tensiune, bine orientat şi calitativ deosebit. Când oamenii depăşesc sensualitatea, obişnuit se face jocul între plăcere şi estetică, ceea ce poate schimba calitatea dragostei, dar nu şi temeinicia ei; e necesară o altă depăşire şi un alt sens care duce la experienţa ei în planul spiritual, acolo unde apare binele şi frumuseţea supremă.

Într'o dragoste profundă de o calitate sublimă, plăcerea şi

planul estetic nu sânt puncte de sprijin solide; sântem la dispoziția unor elemente periferice şi trecătoare. Numai planul spiritual stabileşte legături *esențiale*, acea stare de lumină şi forță care ne păstrează în contact cu permanențele. Din acest punct, nimic întâmplător nu poate influența dragostea.

Numai în acest fel dragostea devine un prilej de împlinire şi desfătare. Când spunem: nu putem trăi unul fără celălalt, înseamnă o declarație androgină. (2.VIII.1982 - Bucureşti)

207 | ÎNȚELESUL

Oamenii nu ştiu că înțelesul se cucereşte greu şi că nu e numai o problemă intelectuală, cu atât mai puțin una de senzație, ci este un complex de mijloace şi de experiențe interioare. Credem că a înțelege poate să însemne mai mult decât a cunoaşte.

Doamne, ne-ai făcut prea mari daruri, care uneori pentru noi, oamenii, devin adevărate poveri. (31.V.1982 – Bucureşti)

208 | PREZENȚA POESIEI

Poesia este ceva necesar; nu e numai un instrument pe care îl putem folosi la nevoie, ci este ceva care aparține structural naturii umane. Oricând şi în tot ceea ce facem, până în cele mai obişnuite lucrări, poesia este prezentă.

Dacă aşa stau lucrurile, ce se întâmplă cu cercetarea ştiințifică? Ea îşi impune metoda, rigoarea de care are nevoie, dar pe undeva, la adâncimi nebănuite, poesia lucrează fără să altereze nimic; dimpotrivă, ea valorifică, e ca un fascicol de lumină care străbate obiectele şi lumea întreagă pentru a le face vizibile ochiului nostru interior.

(17.VII.1982 – Bucureşti)

209 | PRIMĂVARA SUFLETEASCĂ

E de dorit ca oamenii să plece în judecățile şi atitudinile lor, de la gândul că tot ce experimentăm are un fond curat, de mare frumusețe şi respect, ce nasc din lumina dragostei ce o purtăm în noi pentru ceilalți.

Să nu facem nimic care să le tulbure în vreun fel noblețea sentimentelor: totul să fie limpede, totul să fie curat pe un cer de primăvară sufletească.

Să ne aplecăm cu demnitate asupra omului de lângă noi, să-i dezlegăm cu înțelepciune cămările sufletului şi apoi să spunem că îl iubim.

Când credem că iubim cu adevărat pe cineva, să-i dăruim inima şi gândul nostru cel mai curat. Când ne dăruim, să nu cerem şi să ştim ierta. (21.VII.1982 – Bucureşti)

210 | REGRETUL

Un călugăr tânăr a văzut cum seniorul său a lăcrimat şi l-a întrebat de ce a lăcrimat. Priveşte, a răspuns el: tu nu vezi câtă măiestrie şi taină a pus Dumnezeu în această faptură? Eu nu mi-am luat, însă, libertatea de a mă bucura. Trecuse prin fața lor o femeie tânără, neasemuit de frumoasă.

Şi seniorul a continuat: dispun de o tinerețe sufletească şi o puritate ce mă poartă pe căile cântecului şi rugăciunii, până în preajma grădinii lui Dumnezeu. Povara trupului a fost învinsă de un spirit elevat, până ce setea de dragoste împlinită s'a întrupat în chipuri de Madonă şi nimfe ale poesiei.

Acum, târziu, am descoperit ceva nou: dragostea pentru o femeie nu ne alterează sensibilitatea şi nu ne îngustează orizontul spiritual; când este inteligentă, cu o viață interi-

oară de mare puritate, ea ne poate apropia de Dumnezeu şi misterul existenţei. Femeia înseamnă generare, corolă cosmică, înseamnă început.

(27.VII.1982 – Bucureşti)

211 | CUM CREŞTE LUMINA

Când iubeşti pe cineva, pare că e lumină mai multă; din ochi, din zâmbet şi din mersul armonios, din toate vine lumină.

Acolo pătrunde lumina dragostei, în jurul nostru totul are vibraţie şi multă savoare, iar în suflet se deschide o floare albă; umerii se rotunjesc şi coapsele au străluciri din izvoarele apelor însorite.

Ce faci, cerule albastru? Ai trimis credinţa în fapta Raiului promis? Domnia spiritului e un îndemn la fericire: făclii din neştiutul depărtării.

Dumnezeu ne trimite aerul pur al divinităţii Sale!

(5.VIII.1982 – Bucureşti)

212 | DOUĂ CĂI ÎNTR' UNA

Inteligenţa lucrează în sinteze ordonate şi armonioase, căutând mereu semnificaţiile întregului. Atunci când stabilim o ordine abstractă, nu se impune cu necesitate ruperea de realitatea concretă care, fireşte, nu este obligatoriu ceva material.

Pe plan moral şi spiritual, această atitudine a avut deschise două căi: una care duce la practica ascezei şi alta care ne alimentează setea pentru lucrurile vii. Prima este dominantă pentru operele de sistem, iar cea de a doua ne apropie de taina ascunsă a florilor, a copiilor şi a femeilor.

Printr'un control atent, printr'o disciplină judecată se poate reuşi o echilibrare şi cucerire a ambelor căi. Aşa se poate ajunge la Dante şi Pascal, aşa se poate avea aderență la clasicism (Grecii vechi) şi impresionism, deodată.

(7.VIII.1982 – Bucureşti)

213 | A FI BUN

Ce înseamnă a fi om bun? Oamenii cred că om bun înseamnă acela care nu îi contrazice şi, în al doilea rând, om bun este cel care socoteşte valabil tot ceea ce ei fac, indiferent dacă corespunde sau nu rațiunii, dragostei sau binelui.

E potrivit să ne întrebăm: despre care bunătate este vorba, despre aceea a prostului sau despre aceea a înțeleptului?

Acesta din urmă este obligat să țină seamă de rațiunea superioară a lucrurilor, de promovarea binelui, de conştiința şi demnitatea umană. Pentru cei mai mulți oameni, toate acestea pot să închidă libertatea căilor, mai ales pe aceea de a face răul.

Înțeleptul, ca şi profetul, nu este prea agreat de către cei mai mulți dintre oameni; înțeleptul rămâne tot timpul bun, dar supără atunci când încearcă să îndrume mintea şi sufletul oamenilor rătăciți. (22.VIII.1982 – Bucureşti)

214 | ADEVĂR ŞI PURITATE

Dragostea de adevăr şi puritate sânt căile ce te apropie de Dumnezeu.

Am aşteptat de la oameni cuvântul care dezvăluie adevărul, am aşteptat căldura sufletului lor însetat de lumină şi poate încă le mai aştept, mărturiseşte îndurerat omul.

Cine sântem şi ce vrem?
Cu Dumnezeu şi cu diavolul nu putem face casă deodată!
(22.VIII.1982 – Bucureşti)

215 | CĂILE OMULUI

Nu toate căile duc la Dumnezeu, ar fi viața prea netedă. Oamenii nu ştiu, sau nu vor să ştie, că diavolul ia deseori chip de înger şi se lasă purtați de el plini de încântare. Oamenii se bucură, atunci când reuşesc, dar nu vor să ştie ce anume au reuşit, adică ce calitate are reuşita lor.
Păcatul poartă în el ceva dulce, ceva care ne place. Şi mai are o calitate: se săvârşeşte uşor. Calea ce duce la Dumnezeu cere înțelepciune şi efort, e calea purității şi a creației, această cale nu e alunecoasă ca aceea a păcatului.
Oamenilor le convine, în general, iluzia înşelăciunii, chiar dacă se înşeală pe ei înşişi. Cât de trist e faptul că aspirația nobilă cade în folosul celei îndulcite de aparențe înşelătoare! (12.III.1983)

216 | CĂI NESIGURE

Sânt oameni, mai ales între femei, care cu toate darurile pe care le au, viața lor nu este o câmpie luminată. De cele mai multe ori aspirațiile lor nobile sânt rănite de deprinderi şi împrejurări, ceea ce face ca viața ce o trăiesc să apară ca un câmp de contraste.
Aceşti oameni dotați cu multe însuşiri, cu aspirații către un cer bogat spiritual, nu reuşesc să-şi pună în valoare darurile. De ce? Pentru că cei mai mulți merg întâmplător, pe căi nesigure. (25.III.1983 – Bucureşti)

217 | S'A INFILTRAT CEVA

Cum de apar în om atâtea isvoare ale spiritului subteran? Noi ştim atât doar, că în om se infiltrează ceva subtil şi destructiv, apare încet şi pe ascuns.

Vezi o gingaşă făptură care-şi desfăşoară deschis frumuseţea şi dragostea, vezi o fiinţă de o calitate nepreţuită, de o aspiraţie nobilă însetată de perfecţiune, vezi un suflet vibrant şi pur cum nici nu crezi că ar putea exista printre noi oamenii, o mare componenţă adusă infirmităţii general umane.

Dar de undeva, din adâncimi nebănuite, apare ceva până mai ieri necunoscut, fisură puternică în construcţia interioară a omului, şi nimic din marea frumuseţe - natura sublimă a făpturii sale - nu mai rezistă; totul se descompune, totul dispare în mod de fulgerător şi un alt om, o altă viaţă apare cu o înfăţişare şi un spirit de nerecunoscut.

Diavolul, singur şi nervos, umblă după adepţi, dar nu-i cucereşte pe faţă, ci pe ascuns; se infiltrează pe nesimţite în fondul nevăzut şi irumpe deodată, când nimeni nu se aşteaptă, la momentul potrivit, pentru a cuceri în folosul împărăţiei lui. În astfel de situaţii, diavolul se bucură că nu mai e singur în lupta lui ucigătoare. Din marea lui slăbiciune, omul se prăbuşeşte şi alunecă în împărăţia întunerecului.

Când cineva a făcut o călătorie atât de necugetată, e bine să-şi dea seama că a sosit vremea să plângă povara păcatului. Numai puterea lui Dumnezeu mai poate veni în salvarea celui căzut. (12.IV.1983 – Bucureşti)

218 | DUMNEZEU M'A TRIMIS LA TINE

Cineva a spus: „Dumnezeu m'a trimis la tine să mă salvez" sau: „întâlnirea noastră a fost o problemă de destin." Aşa a început o lume nouă, o lume frumoasă, cu iz paradisiac; o lumină de aur a venit de sus să dea un înțeles deplin celor ce-l caută pe Dumnezeu.

Există însă cineva căruia nu-i place când o viață frumoasă se înfiripă, şi atunci pasul deschis al celui nedefinit se insinuiază în mod subtil în sufletul îmbucurat al oamenilor şi, încet, îi aprinde în vrajba lui bolnavă, şi pe nesimțite le poartă firea către împărăția alunecoasă a înşelăciunii.

Neaşteptat şi absurd, omul ademenit îl alungă pe Dumnezeu şi începe desfătarea; îndepărtează tot ce a iubit, poesie, artă şi rugăciune, îl urăşte pe cel îndrăgit, îl umileşte pe cel respectat şi ca desfătarea să fie deplină, în cazul când e femeie, face dansul păcatului, un dar făcut celui care a adorat-o, care s'a jertfit şi a cântat „Inelul de aur."

Diavolul, acest mincinos al existenței, este rău şi ipocrit, este marele maestru al înşelăciunii. El foloseşte toate mijloacele ce îi stau la îndemână şi, atunci când simte că pierde partida, devine violent; diavolul este un *nebun al neputinței*. Să nu facem niciodată târg cu el şi să nu ne lăsăm prinşi de meşteşugurile lui seducătoare; meşterul ademenirii abia aşteaptă.

Pentru ca o renaştere să se poată produce, trebuie să ardem răul din noi, Dumnezeu suferă atunci când ne lăsăm vânduți şi aşteaptă recuperarea. Fără purificarea cugetului, fără însănătoşirea conştiinței, nici rugăciunea nu are efect.

Deci, întâi naşterea din nou în spirit! (14.V.1983 – Bucureşti)

219 | CONDIȚIA OMULUI

Dumnezeu ne-a dat ceva din natura Sa: libertatea de a distinge binele de rău. Libertatea a dat grandoare, dar şi tragedia condiției noastre; grandoarea, pentru că putem merge pe calea creatoare a lui *Imitatio Dei*, şi tragedia, pentru că putem merge totdeauna şi pe calea negației (păcatului) prezent în natura noastră.

Omul poate judeca, alege şi hotărâ; el poate folosi disciplina spiritului creator, dar poate merge şi pe căile înşelătoare ale plăcerii, care face deseori jocul periferic al naturii noastre.

Sărmanii oameni, când lumina e în sufletul lor, de ce îşi poartă paşii în zonele cenuşii ale singurătății şi durerii? Pentru că păcatul e mai uşor?

În noi e pus de la început darul judecății, al înțelepciunii şi virtuții, uneori şi darul profeției. De ce le alungăm? Glasul conştiinței este tăria şi calitatea noastră de oameni!

(27.X.1983 – Bucureşti)

220 | CONŞTIINȚA CREŞTINĂ

Judecând după mărturisirile oamenilor, pare că cei mai mulți trăiesc în concepția şi viziunea Creştină.

O problemă rămâne însă continuu deschisă, o problemă care numai cugetul nostru o poate rezolva: funcționează în gândul şi fapta noastră o conştiință Creştină?

Nu există fapte mari şi fapte mici; orice îngăduință sparge unitatea credinței şi poate rupe legătura cu Dumnezeu. Cum este condiția noastră spirituală ne-o spune practica vieții. Când mergem în lume cu setea de absolut a treptelor ce purifică spiritul, nu mai avem nimic de dorit.

(29.XI.1983 – Bucureşti)

221 | AN NOU

Am început un an nou, an nou cu gândurile şi speranțele noastre. Dar ce înseamnă an nou? Îl aşteptăm cu daruri noi, nerăbdători să ne împlinească rostul vieții, dar până la sfârşit ne dăm seama că timpul s'a scurs în chip material.

An nou înseamnă timp nou, prisos de bine şi frumusețe. Tu şi eu căutăm „timpul nou," nu anul nou, căutăm pasul ascensional al apropierii de absolut, de Dumnezeu. An nou înseamnă timp nou şi timp nou înseamnă *triumful umanității noastre spirituale.*

Unde e nobila noastră adorare? (1.I.1984 – Bucureşti)

222 | DECALOG

1. Iubiți adevărul; nu puneți în scenă ca ceva real un fapt, atunci când adevărul e altul; iubiți adevărul că el e lumină şi frumusețe, e Dumnezeu.
2. Greşeala să nu o acoperiți, ci să o ispăşiți; se ştie că mărturisită e jumătate iertată.
3. Fiți buni cu oamenii, dar apropierea de ei să o faceți cu înțelepciune; să nu faceți ca ei decât atunci când aveți încrederea că cugetul şi fapta lor sânt bune.
4. Să nu acordați intimitate oricui; nu o datorați integral decât celor ce vă sânt rudenii spirituale. Intimismul, fără discernământ, e mai mult decât o vulgaritate, e un păcat: te vinzi şi nu ştii cui.
5. În relațiile cu oamenii fiți buni şi drepți; orice acordați mai mult decât se cuvine poate cultiva înşelăciunea şi se plăteşte scump.
6. Evitați contactul apropiat cu oamenii lipsiți de inteligență şi bunătate; fiți pentru ei un model de înțelepciune şi virtute.

7. Fiți statornici în hotărârile voastre; consecvența întărește personalitatea.
8. Când iubiți pe cineva, dăruiți-vă integral; o dragoste adevărată cere depăşire de sine, puritate şi putere de jertfă. Dragostea mare are un *fior religios.*
9. Să vă respectați cuvântul. Cuvântul nu este un instrument de inducere în eroare şi nici ceva cu care poți răni sufletele oamenilor; cuvântul trebuie să aibă izvoarele cele mai pure, adică divinitatea.
10. Fiți sinceri şi curați în tot ce faceți, ca şi când Dumnezeu ar fi de față. (24.I.1984 – Bucureşti)

223 | LUMEA NOASTRĂ

Lumea noastră este altceva decât o organizare materială; lumea noastră este o comunitate şi o comuniune care provine din armonia conştiințelor şi din absolutul realității spirituale divine.

Materia este o realitate, dar materialismul este o abstracție de nonexistență. (25.I.1984 – Bucureşti)

224 | CONŞTIINȚA

Conştiința este o activitate complexă durabilă, nu ceva care deschide trecător zorile unei activități spirituale; ea are o funcțiune de sinteză.

Omul se angajează conform unei conştiințe care intervine şi pune în valoare actul. (7.II.1984 – Bucureşti)

225 | ÎNȚELEPCIUNEA CREŞTINĂ

Grecii vechi au experimentat o înțelepciune filosofică de o mare frumusețe, pe temeiul rațiunii şi o practi-

că a virtuţii. Destinul omului aparţine existenţei create. În Creştinism găsim o înţelepciune a sfinţeniei şi a mântuirii. Timpul, la nivel istoric, este o adevărată dramă pentru că e o luptă între ceea ce vine de la Dumnezeu şi ceea ce aparţine lumii noastre imperfecte.
În creştinism, există o înţelepciune la care participă supranaturalul; ştiinţa creată de om nu poate comanda, ci trebuie să se supună. Natura noastră poate fi căzută sau elevată (îndreptată); regula vieţii noastre nu se poate dispensa de ordinea supranaturală. (23.II.1984 – Bucureşti)

226 | TIMP ŞI ETERNITATE

Omul satului Românesc tradiţional simte şi experimentează timpul istoric, dar nu rămâne la el aşa cum i-l oferă faptele sau evenimentele. Ori de câte ori este gândit acest timp, capătă o infuzie din eternitate.
Ca să fie cu putinţă această dublă experienţă – timp şi eternitate – omul acestui sat nu rupe legătura dintre ele, ci dimpotrivă le face să coexiste, nu înlătură timpul trăit aici în favoarea eternităţii şi nici invers, adică nu înlătură experienţa eternităţii, aşa cum greşit procedează lumea modernă.
Lumea timpului trecător se supune cu semnificaţii noi permanenţelor, dând astfel putere vieţii omului în fiecare moment şi în fiece act pe care îl săvârşeşte, creând o calitate nouă efemerului de aici. (24.II.1984 – Bucureşti)

227 | TRECUTUL

Trecutul a fost deseori asimilat morţii. Tot ce a existat în trecut nu mai revine; iată o idee exprimată nu numai de o

părere vulgară, ci chiar şi de unii oameni în gândire, mai ales de cei ce cred în miracolul inovaţiei.

Trecutul poate să însemne moarte, ceva fără substanţă, formă neproductivă, dar poate să însemne viaţă şi creaţie, poate să însemne *tradiţie vie*, generatoare de forme durabile şi de conţinuturi substanţiale.

În epoca de criză ce o trăim astăzi, se vorbeşte foarte mult despre viitor ca şi când totul s'ar produce spontan, fără vreo legătură cu ceea ce a existat. În realitate, atât prezentul cât şi viitorul sânt alimentate de trecut; trecutul este urzeala celorlalte două faze ale timpului, care se întreţin şi se valorifică una pe alta. Chiar cele mai radicale şi contractante epoci conlucrează. Noul nu devine din nimic şi nu se depune în zbor pe faţa lumii; din nimic nu creşte decât nimic.

Un copac, ca să aibă o coroană frumoasă, are nevoie de rădăcini adânci şi puternice. Etnologia aduce multe dovezi de înviorare a unei societăţi prin comemorarea datelor din trecut, mai ales prin acelea primordiale. (30.III.1984 – Bucureşti)

228 | ŞTIINŢA ŞI SPIRITUL

Ştiinţa caută adevărul; care adevăr? Acela care ne vorbeşte despre lucrurile materiale, situaţie la care au fost aduse şi cele spirituale, ceea ce a însemnat un proces de reducţie.

Când ştim ceva despre lucruri în acest sens, nu înseamnă că ştim totul; mai este încă un adevăr, acela care ne vorbeşte despre o altă lume şi o altă ordine, aceea a prezenţei omului şi a lui Dumnezeu.

Această aplecare, care se produce asupra moralei şi spiritului, nu are numai darul de a completa cunoaşterea, ci îl

are şi pe acela de a prelucra fondul material şi deprinde ceva nou din această ordine. (2.IV.1984 – Bucureşti)

229 | DE LA INTELIGENȚĂ LA DRAGOSTE

Inteligența constată că ceva există. Că un lucru e material sau ceva de natură morală pe calea inteligenței; ştim că există ceva dincolo de noi într'o lume obiectivă.

Când ştim ceva despre un lucru (fenomen), noi îl şi definim într'un fel şi anume într'un cadru general. Rămâne însă un rest, care nu se supune inteligenței şi care se rezolvă pe altă cale; e vorba de dragoste.

Prin dragoste, abia pătrundem în inima lucrurilor, în natura lor intimă. Dragostea descoperă calitatea şi caracterul propriu a ceea ce noi ne apropiem; actul cunoaşterii este, în acest caz, o adevărată revelație. (14.IV.1984 – Bucureşti)

230 | TRANSFIGURAREA

Transfigurarea este starea misterului deschis existenței; ea aduce frumusețea şi spune direct ochilor esențele. În transfigurare, lucrurile şi omul sânt supuse operației luminii ce vine de dincolo care accentuează caracterul specific al zonelor existenței noastre încărcate de frumusețea definitorie a ordinii albe ce se deschide.

Intelectualismul grec vede în natura materială isvoarele răului, ceea ce se naşte în chip logic din acordarea locului prim inteligenței şi identificarea funcțiunii ei cu aceea a spiritului integral.

Creştinismul plasează în centrul vieții sensul, experiența anterioară şi actul primar al credinței, poziție care face să funcționeze o altă ordine spirituală. Viziunea creştină

redă lumii noastre, chiar şi a celei materiale, un sens metafizic. (21.IV.1984 – Bucureşti)

231 | OMUL ŞI FILOSOFIA

Omul este situat la răspântia existenței, ceea ce îl face să aibă mai multe dimesiuni. Din întrebare naşte filosofia, care este în adevăr o speculație, dar privită experimental, ea poate deveni o revelație. Prin natura sa proprie, omul participă la existența lumii, a universului şi în acest fel se apropie de transcendență şi mister.

Caracterul profund şi multiplu al filosofiei, îngemănată cu religia, ne pune în contact cu realitatea supremă, adică cu Dumnezeu. Omul adevărat filosofează şi îşi încântă ființa cu toate planurile existenței. Omul se împlineşte la răscrucea absolutului; tragedia lui se petrece la limita dintre manifestarea pasului cotidian şi setea luminoasă a unui cer deschis. (23.IV.1984 – Bucureşti)

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA
EDIȚIEI **CIPRIAN VOICILĂ** *pagina 5*
CUVÂNT ÎNAINTE **ERNEST BERNEA** *pagina 8*
MEDITAȚII **001-033** *pagina 10*
MEDITAȚII **034-066** *pagina 26*
MEDITAȚII **067-099** *pagina 44*
MEDITAȚII **100-132** *pagina 64*
MEDITAȚII **133-165** *pagina 84*
MEDITAȚII **166-198** *pagina 102*
MEDITAȚII **199-231** *pagina 122*

COLOFON

desen copertă/ Horia Bernea

Redactor/ Ciprian Voicilă

Lector/ Anca Lazia

Concept layout/ Atelieruldegrafică.ro
semnul cu numele autorului/ după
Ernest Bernea. Civilizația Română Sătească,
Editura Scrisul Românesc, 1944 (tipar înalt)

Dtp/ Remus Brihac

Tipar/ Accent Print Suceava

Editura Predania/ CP 67, OP 13

PREDANIA

București

www.predania.ro

distribuție/ Balkan Press

telefon/ 0747 034 996

ISBN 978-606-8195-06-3

2010